

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách

Adult Education at Basic Art Schools

Ing. Anna Pelikánová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Ivan Pavlov, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

Odevzdáním této diplomové práce na téma Vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 29. dubna 2020

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto formou poděkovala vedoucímu práce doc. PaedDr. Ivanu Pavlovovi, Ph.D. za jeho rady a pomoc při psaní práce. Dále bych chtěla poděkovat respondentům za vyplnění dotazníků a ředitelům základních uměleckých škol za laskavé odpovědi na mé otázky. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu během psaní práce a celého studia.

ABSTRAKT

Diplomová práce zkoumá problematiku uměleckého vzdělávání dospělých, konkrétně pak problematiku uměleckého vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách v Praze a ve Středočeském kraji. Diplomová práce vychází z toho, že je toto vzdělávání dospělými relativně málo využíváno, ačkoli je díky široké síti základních uměleckých škol v České republice dobře dostupné. S ohledem na tuto skutečnost zkoumá diplomová práce příčiny nepřilíh častého využívání této formy vzdělávání dospělých a předkládá návrh, který by mohl vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách rozšířit.

V teoretické části práce je nejprve vymezeno zájmové vzdělávání dospělých a dále kulturní a estetické vzdělávání dospělých se zaměřením na umělecké a hudební vzdělávání. Teoretická část je zakončena kapitolou věnující se základním uměleckým školám a asociacím, které je sdružují.

V analytické části jsou analyzována statistická a další data týkající se studia pro dospělé na základních uměleckých školách v Praze a Středočeském kraji. Výzkum je doplněn dotazníkovým šetřením, na nějž navazují návrhy pro častější využívání studia pro dospělé. V závěru jsou výsledky práce shrnuty.

KLÍČOVÁ SLOVA

andragogika, základní umělecké školy, vzdělávání dospělých, celoživotní vzdělávání, zájmové vzdělávání, umělecké vzdělávání

ABSTRACT

The thesis focuses on art education of adults, more specifically on art education of adults at basic art schools in Prague and Central Bohemia. The thesis discusses the low frequency of exploiting of this kind of education and its reasons and presents suggestions to broaden education of adults at basic art schools.

Theoretical part of the thesis defines leisure education of adults at the beginning and continues with definition of cultural and aesthetic education of adults, while it focuses on art and music education. The final chapter of theoretical part describes basic art schools and their associations.

Statistical and other data connected to adult education at basic art schools in Prague and Central Bohemia are analysed in analytical part of the thesis. The research is completed with a questionnaire inquiry and is followed by suggestions for more frequent exploiting of adult education at basic art schools. The results are summarized at the end of the thesis.

KEYWORDS

Andragogy, Basic Art Schools, Adult Education, Lifelong Learning, Leisure Education, Art Education

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Zájmové vzdělávání dospělých	10
2 Kulturní a estetické vzdělávání dospělých	19
2.1 Umělecké vzdělávání v muzeích a galeriích.....	21
2.2 Hudební vzdělávání dospělých	26
3 Základní umělecké školy	28
3.1 Asociace základních uměleckých škol České republiky	29
ANALYTICKÁ ČÁST.....	30
4 Výzkumná část	31
4.1 Cíl výzkumu.....	31
4.2 Výzkumné otázky	31
4.3 Výzkumná metoda a výzkumný soubor.....	31
5 Studium pro dospělé	32
5.1 Hudební obor	36
5.2 Výtvarný obor	41
5.3 Taneční obor	43
5.4 Literárně-dramatický obor	44
6 Studium pro dospělé v Praze a Středočeském kraji.....	47
6.1 Studium pro dospělé v Praze	47
6.2 Studium pro dospělé ve Středočeském kraji.....	49
6.3 Akademie umění a kultury pro seniory.....	51
6.4 Další nabídky uměleckého vzdělávání dospělých	53
7 Dotazníkové šetření	55

7.1	Cíl dotazníkového šetření	55
7.2	Data a metody	55
7.3	Charakteristika respondentů	55
7.3.1	Obor studia	55
7.3.2	Pohlaví.....	55
7.3.3	Lokalita navštěvované ZUŠ	55
7.4	Vyhodnocení dotazníků	56
8	Shrnutí výzkumu	57
9	Návrhy pro častější využívání studia pro dospělé	59
10	Závěr.....	61
	Seznam použitých informačních zdrojů	63
	Příloha – dotazník.....	75

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách v Praze a Středočeském kraji, přičemž cílem práce je analyzovat možnosti studia dospělých na základních uměleckých školách a vytvořit návrh na jeho častější využívání. Za tímto účelem je práce rozdělena na teoretickou a analytickou část.

V teoretické části je nejprve vymezeno zájmové vzdělávání dospělých jako takové. Druhá kapitola je již věnována kulturnímu a estetickému vzdělávání dospělých, zejména pak uměleckému vzdělávání v muzeích a galeriích a hudebnímu vzdělávání dospělých. Teoretická část je zakončena kapitolou věnující se základním uměleckým školám a podkapitolou o asociacích, které je sdružují.

V analytické části jsou prostřednictvím analýzy dat a doplňkového dotazníkového šetření zodpovězeny tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou možnosti studia pro dospělé na základních uměleckých školách?
2. Jak často jsou tyto možnosti využívány?
3. Jak vysoké školné je vybíráno v případě studia pro dospělé na základních uměleckých školách? Jak výše školného ovlivňuje poptávku po tomto druhu vzdělávání?

Analytická část je uvedena kapitolou o studiu pro dospělé zahrnující statistiku jeho využívání na celostátní úrovni a dále na úrovni Prahy a Středočeského kraje. Zvláštní kapitola je věnována vzdělávání seniorů na základních uměleckých školách. Stručně jsou zde zmíněny také další možnosti, které dospělí mohou využít v případě, že se chtějí umělecky vzdělávat. Analytická část je doplněna o dotazníkové šetření, jehož se zúčastnilo 15 účastníků studia pro dospělé.

V závěru jsou výsledky výzkumu shrnuty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Zájmové vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání je vzděláváním odehrávajícím se ve volném čase jedince. Zatímco v minulosti byl volný čas převážně výsadou úzké skupiny privilegovaných jedinců spadajících do skupiny šlechty či jiných bohatých skupin, současný člověk tráví svůj život střídáním pracovních a volnočasových činností. Možnosti využívat volný čas výrazně narostly a narůstají s pokračující mechanizací práce, s níž se pojily významné společenské změny zahrnující ohraničenou pracovní dobu, jejíž zkracování vedlo ke změnám v trávení volného času, které se posunulo od prostého odpočinku a zábavy k činnostem zahrnujícím cestování, rekreaci, sport, vzdělávání či participaci na rozvoji občanské společnosti. V souvislosti se změnami na trhu práce je pak velice pravděpodobné, že objem a kvalita volného času budou narůstat (Šerák, 2009).

Volný čas může být definován z pohledu různých věd, např. z pohledu sociologie, psychologie, ale také z pohledu pedagogiky a andragogiky. Krystoň (2006) uvádí tři základní roviny volného času, a to sice rovinu individuální, rovinu sociální a rovinu edukační. Přesné vymezení volného času je velice nesnadné a názory na jeho definici se mohou značně lišit. Je však možné stanovit jeho stěžejní vlastnosti, jimiž je zejména dobrovolnost a flexibilita časového režimu. Volný čas je spojen s konkrétními aktivitami, nejčastěji odpočinkem a rekreací. Otázkou je, zda do něj spadá také např. sebevzdělávání, veřejná činnost, kutilství, zahradničení a mnohé další činnosti, u nichž je vyžadována pravidelnost, disciplína a jistá míra povinnosti, přestože většinou vycházejí ze záliby jedince. Jelikož je výběr a výkon těchto aktivit většinou svobodný, bývají zařazovány do oblasti volného času. Ten pak můžeme rozdělit na volný čas odpočinkový, věnovaný klidným psychicky i fyzicky nenáročným činnostem, volný čas rekreační, typicky strávený nějakou pohybovou aktivitou, a volný čas zájmový, během něž jsou vykonávány cílevědomé aktivity uspokojující a rozvíjející individuální potřeby, zájmy a schopnosti (Šerák, 2009).

Ve svém volném čase se jedinec může svobodně realizovat, přičemž tuto seberealizaci mu umožňuje dostatečný blahobyt. Bohatství společnosti je proto základním předpokladem pro rozvoj seberealizace v rámci volného času, jehož podoba je ovlivňována mnoha faktory, zejména pak faktory sociálními, politickými a ekonomickými. Volného času se tak dotýká např. hospodářská situace dané země či úroveň nezaměstnanosti, ale také celá řada

demografických, kulturních a dalších jevů (Šerák, 2009). Volný čas představuje v současnosti významnou část života obyvatel vyspělého světa, jeho dostatek a svoboda jeho užívání jsou považovány za součást kvality života a jeho dobré úrovně. Volný čas umožňuje jedinci věnovat se jím zvoleným aktivitám, ať již se jedná o aktivity zájmové, vzdělávací, relaxační, integrační nebo rekreační (Knotová, 2008).

Způsob trávení volného času je proto ovlivněn individuálními charakteristikami člověka, především jeho osobnostním zaměřením, druhem výchovy, společenským prostředím, v němž se vyskytuje, kulturními tradicemi a mnohým dalším. Způsob prožívání volného času dospělých je ovlivněn žebříčkem hodnot, jež si vytvořili v průběhu svého života, a to převážně v dětství, dále pak samozřejmě věkem, pohlavím, profesí, vzděláním a vztahem k práci (Šerák, 2009). Kromě individuálních charakteristik každého jedince je prožívání volného času determinováno objemem času tráveného prací (Tuček, 2003). Dospělí jedinci mohou se svým volným časem disponovat pouze v mimopracovní době, kdy mají splněny své pracovní a jiné povinnosti. Mezi tyto povinnosti patří činnosti existenciálně nevyhnutelné, např. příprava a konzumace jídla, spánek a osobní hygiena, dále pak trávení času a péče o rodinu a domácnost a další aktivity. Volný čas může každý trávit na základě své svobodné volby těmi aktivitami, které uspokojují jeho potřeby, hodnoty a zájmy. Jedná se tedy o čas, v němž se dospělí mohou na základě svobodné volby aktivit rozvíjet (Opaschowski, 2008).

V souvislosti s celoživotním učením nemá volný čas význam pouze pro situaci potřeb individuálních, nýbrž také společenských. Čas věnovaný zájmovým vzdělávacím činnostem je součástí plnohodnotné životní náplně, jelikož zájmové vzdělávání pomáhá rozvíjet různé druhy kompetencí, a to nejen prostřednictvím neformálního vzdělávání, ale také informálním učením (Knotová, 2008).

Politicko-historický vývoj naší země ve 20. století vedl k poklesu zájmu o zájmové a občanské vzdělávání v České republice. Z důvodu nedostatečného profesního vzdělávání a rostoucím požadavkům na trhu práce byl zájem veřejnosti soustředěn právě na profesní vzdělávání uplatnitelné v každodenním pracovním životě. Dle Palána (1999) je důležitým charakteristickým rysem českého vzdělávání také převis nabídky nad poptávkou, především pak z kvantitativního pohledu. Czesaná, Matoušková a Havlíčková (2006) zdůrazňují, že

stěžejním faktorem dalšího vzdělávání je jeho finanční dostupnost. V popředí zájmu potenciálních klientů je tudíž takové vzdělávání, které mohou prakticky využít a zhodnotit.

V době národního obrození a první republiky u nás v oblasti vzdělávání působily nejrůznější spolky, organizace a také samotný stát. Následující politický vývoj však vedl k devalvaci zájmového a občanského vzdělávání způsobené politickou agitací a prosazováním ideologických myšlenek a po roce 1989 ekonomizací odvětví. Šerák (2009) uvádí, že v České republice jde v současné době o inkohereční a nekoordinovaný shluk izolovaných vzdělávacích aktivit, které jsou poskytovány především malými a úzce zaměřenými společnostmi. Zdůrazňuje pak decentralizaci vzdělávacích aktivit, jejichž značná část je realizována pouze nárazově.

Oblast vzdělávání je ovlivněna politickými a ekonomickými podmínkami, přičemž rozlišujeme dva modely přístupu státu k zájmovému vzdělávání. První model vnímá vzdělávání jako veřejnou službu, kdy je cílem státu, aby vzdělávací nabídka byla všeobecně přístupná. Jelikož si je stát vědom pozitivních důsledků, jenž přináší vzdělanost obyvatelstva celé společnosti, aktivně se v oblasti vzdělávání angažuje. Oproti tomu druhý, liberální model, považuje vzdělávání za suverénní volbu zákazníka, jenž do svého vzdělání investuje za předpokladu návratnosti finančních prostředků. Tento přístup prosazuje omezení vlivu státu v sociální a netržní oblasti a jejich komercializaci (Šerák, 2009).

V České republice se po roce 1989 začal uplatňovat právě přístup liberální, kdy by se podle Palána (2004) stát neměl angažovat v oblastech, kde je zastupitelný jinými institucemi. Úkolem státu by pak mělo být zajištění funkční legislativy a informování obyvatelstva, přičemž k rozvoji edukačních aktivit by mu měly sloužit vhodně zvolené ekonomické nástroje. Důležitou roli stát sehraává v oblasti tvorby a realizace koncepcí či projektů s důrazem na úlohu jednotlivých regionů. Oblast zájmového vzdělávání potřebuje být vymezena koordinovanými opatřeními vlády, krajů, nestátních a neziskových institucí, vzdělávacích organizací a také médií, jelikož podpora zájmových aktivit vede mimo jiného k posilování občanské sounáležitosti (Šerák, 2009).

Vymezení zájmového vzdělávání je poněkud široké a termín „zájmové vzdělávání“ bývá mnohdy považován za synonymum termínu „vzdělávání ve volném čase“. Na rozdíl od zájmového vzdělávání, jehož činnosti jsou motivovány zájmem jedince, však do výčtu

aktivit provozovaných v rámci vzdělávání ve volném čase patří např. občanské a rodičovské vzdělávání či vzdělávání v informačních technologiích, tedy vzdělávání, které není nutně podnícené zájmem jedince, avšak je realizováno v jeho volném čase (Knotová, 2008). Šerák (2005) vymezuje zájmové vzdělávání jako souhrn krátkodobých i dlouhodobých aktivit umožňujících edukační, tvůrčí a organizační prožití volného času účastníků, které vede k uspokojení jejich zájmu. Bílá kniha (2001) pak zájmové vzdělávání považuje za soubor výchovně-vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a jiných systematických i nesystematických aktivit, jejichž cílem je účelně a efektivně naplnit volný čas a které poskytují možnost získání nových vědomostí a dovedností jinak než v rámci organizované výuky. Cílem zájmového vzdělávání dospělých je především kultivace osobnosti, dotváření hodnotové orientace jedince a umožnění jeho seberealizace. Oproti profesnímu vzdělávání zde tedy není účelem zvyšovat výkonnost jedince, nýbrž mu umožnit seberozvoj a seberealizaci z pohledu osobnosti jako celku. Zájmové vzdělávání dospělých má proto vést k rozvoji autonomní osobnosti disponující systematickým a kreativním myšlením. Předpokladem participace na zájmově vzdělávacích aktivitách je pak ovládnutí alespoň základních znalostí a dovedností vztahujících se k danému oboru (Šerák, 2009). Oproti tomu školský zákon (č. 561/2004 Sb., § 111) definuje zájmové vzdělávání pouze jako institucionalizovanou činnost školských zařízení, která by dle důvodové zprávy ke školskému zákonu měla mladým lidem poskytovat aktivní a užitečné trávení volného času. Z výše uvedeného vyplývá, že pojem zájmové vzdělávání může být chápán různě, přičemž pro oblast vzdělávání dospělých je typické chápání extenzivní, zatímco oblast zájmového vzdělávání dětí a mládeže je pojímána specifitěji (Šerák, 2009).

Aby zájmové vzdělávání oslovilo co nejvyšší počet lidí, z nichž každý má své vlastní zájmy a potřeby, musí být jeho nabídka co nejširší a nejpestřejší, od skupinové po individuální formu výuky, do níž se řadí také sebevzdělávání, kdy se jedinec učí z odborné literatury, internetu a dalších zdrojů. Specifickou formou zájmového vzdělávání je vzdělávání se ve formálních či neformálních organizacích, které jsou zaměřeny na oblast zájmu jedince. Zájmové vzdělávání také může mít formu vzdělávání se prostřednictvím formální nebo neformální organizace, jež sice není zaměřena na zájmové vzdělávání jako takové, ale její činnost je podnětem pro edukaci, jež vede k uspokojení vzdělávacích zájmů jedince. V neposlední řadě může být zájmové vzdělávání dospělých realizováno kombinací všech

těchto forem, kdy se jednotlivec sebevzdělává a zároveň využívá služby odborníků. Dle charakteru vzdělávacích činností můžeme rozlišovat individuální či skupinové, popřípadě organizované či neorganizované zájmové vzdělávání dospělých (Šerák, 2009).

Právě „potřeba“ a „zájem“ jsou klíčovými pojmy pro definování zájmového vzdělávání. „Potřeba“ je projevem jistého nedostatku, jehož odstranění vede k uspokojení potřeby, z čehož vyplývá motivační funkce potřeb. Kategorizací potřeb se zabývá celá řada psychologických teorií. Stejně tak je na potřeby možné nahlížet z mnoha různých pohledů. Zatímco ekonomický pohled vnímá potřeby a jejich uspokojování jako zdroj hospodářského rozvoje, sociologie zkoumá potřeby celospolečenské, skupinové a individuální, pročež potřeba je zde vyjádřením nedostatku podmínek a elementů, které jsou nutné pro zachování stávajícího systému. Sociologie se zaměřuje na ovlivnění kulturních a vzdělávacích potřeb rodinnou situací, pracovním zaměřením, příjmy, vzdělaností, složením domácnosti a kulturní úrovní jejích členů, dále pak rodinnými a lokálními tradicemi (Šerák, 2009).

Součástí motivace jedince jsou také jeho zájmy, jež jsou dány celkovým zaměřením dané osobnosti, kdy jedinec má tendenci věnovat se činnostem, ke kterým má citovou či poznávací vazbu (Machalová, 2006). Zájmy jsou tvořeny kognitivními, emocionálními a hodnotovými aspekty, přičemž kognitivní dimenze je vyjádřením skutečnosti, že pro vzbuzení zájmu je nepostradatelné poznání jeho objektu, emocionální dimenze zahrnuje pozitivní emoce vytvářené kontaktem s daným objektem a hodnotová dimenze je vyjádřením kladného hodnocení důležitosti objektu. V oblasti zájmů proto jedinec nemusí být podněcován k vyvíjení činnosti, zájmy jsou však nejsnadněji ovlivnitelnou substrukturou jeho osobnosti (Šerák, 2009).

Zájem má narozdíl od potřeby, jež vzniká jako reakce na určitý podnět, stálý a trvanlivý charakter. Zájem je o to intenzivnější, čím větší úsilí jedinec jeho směrem vyvíjí neboli čím aktivněji se zajímavému předmětu či činnosti věnuje. Typickým znakem zájmového vzdělávání dospělých je ochota vynaložit úsilí, čas či peníze. Účastníci zájmového vzdělávání bývají značně odlišní, sdílejí však společný zájem. V oblasti zájmového vzdělávání je třeba rozlišovat aktivní (produktivní) a pasivní (receptivní) zájmy, popřípadě zájmy materiální, společenské a duchovní (Šerák, 2009).

Jak uvádí Memorandum o celoživotním učení (2000), celoživotní učení se uskutečňuje nehledě na fázi života, místo, čas a jeho formu. Právě na základě konceptu celoživotního učení, jenž akcentuje především aktivitu a motivaci účastníka edukačního procesu, ale také svobodu volby, její flexibilitu a možnost řídit svůj osobní rozvoj za účelem zvyšování subjektivně vnímané kvality života, může být teoreticky vymezeno zájmové vzdělávání dospělých. Druhým konceptem úzce spjatým se zájmovým vzděláváním dospělých je koncept kvality života. Kvalita života zahrnuje celou řadu faktorů, pro zájmové vzdělávání dospělých je stěžejní, že koncept kvality života vnímá vzdělávání jako takové jako životní hodnotu a jako součást osobního rozvoje každého jedince (Knotová, 2008).

Kvalita života je široký pojem, zjednodušeně se dá říci, že se jedná o to, do jaké míry je jedinec zdravý, spokojený a schopný aktivně se podílet na svém životě a užívat si ho. Termín kvalita života může být vysvětlen dvěma způsoby, první zahrnuje sumu individuálních životních zkušeností jedince, druhý způsob nazírá na kvalitu života jako na životní podmínky, v nichž se jedinec nachází. Kvalita života je proto vnímána vysoce subjektivně – zatímco jedna osoba může na kvalitu života nahlížet skrze bohatství či spokojenost, jiný jedinec ji může definovat z hlediska svých schopností či možností, například jako možnost žít dobrý život po psychické a fyzické stránce. Kvalita života zahrnuje mnoho dimenzí, především pak psychický, fyzický, materiální a společenský blahobyt (Jenkinson, 2019). Pro potřeby nahlížení na zájmové vzdělávání dospělých je důležitým východiskem zejména fakt, že vzdělávání je jednou z mnoha oblastí ovlivňujících kvalitu života. Pro vymezení kvality života je stěžejním především její subjektivní vnímání. Jedinec svůj život považuje za kvalitní, pakliže je s ním spokojen, s čímž se pojí jeho zájem saturovat také potřeby, k jejichž uspokojení nedochází pouze materiální cestou, nýbrž jsou spojeny s individuálním životním stylem, rozvojem mezilidských vztahů a možností aktivního a různorodého prožívání volného času (Knotová, 2008).

Zájmové vzdělávání probíhá ve volném čase dospělého jedince a je tak důležitou součástí celoživotního učení. Zároveň však pro svůj charakter může zájmové vzdělávání ovlivňovat kvalitu života. Je na něj proto nahlíženo jak z hlediska konceptu celoživotního učení, tak i z hlediska konceptu kvality života. Značný je zde posun od vzdělávání chápaného jako nástroj profesního uplatnění k pojetí, jež vzdělávání považuje za nástroj k dosažení úspěšné

životní dráhy (Knotová, 2008). Za klíčové kompetence (Key competencies, 2002) vedoucí k dosažení užitečného a úspěšného života bývají považovány osobní kompetence, sociální a interpersonální kompetence, jazykové znalosti a znalosti informačních technologií, a fyzické kompetence, přičemž pod osobní kompetence spadá např. kreativita, entuziasmus, sebedůvěra, iniciativa a motivace, a mezi kompetence interpersonální např. efektivní komunikace, schopnost práce v týmu a respektování odlišných kultur a tradic. Charakter těchto kompetencí naznačuje, že jejich získání není možné soustředit pouze do formálního vzdělávání, ale že je naopak také záležitostí vzdělávání neformálního a informálního učení. Důležitým bodem je pak také schopnost jedince kompetence, jež získal během formálního vzdělávání ve škole, neformálního vzdělávání a informálním učení, reálně aplikovat (Šerák, 2009).

Oba koncepty, koncept celoživotního učení i koncept kvality života, akcentují aktivní zapojení jedince. Vzdělávání získává stále větší prostor v životech lidí, ať již se jedná o vzdělávání v rodině, ve škole, v komunitě, či na pracovišti, protože na významu nabírá volný čas, který jednotlivcům umožňuje vzdělávat se mimo pracovní dobu a mimo systém formálního vzdělávání, např. prostřednictvím komunitního vzdělávání, kdy se členové komunity vzdělávají během výkonu činností spojených s fungováním komunity. Jedná se o druh vzdělávání založeného na představě o odpovědnosti člověka za kvalitu života v komunitě, do níž náleží, a na představě o právu každého podílet se na naplňování potřeb členů komunity. V rámci celoživotního učení se mohou vzdělávat všechny skupiny obyvatelstva bez rozdílu věku či prostředí, z něž pocházejí. Koncept celoživotního učení je mimo jiné realizován prostřednictvím institucí, které nejsou součástí vzdělávacího systému, a to včetně institucí poskytujících zájmové vzdělávání dospělých (Knotová, 2008).

Oblast zájmového vzdělávání dospělých se vyznačuje různorodostí, některé charakteristiky jsou však pro ni typické a aplikovatelné na celou její šíři. Charakteristikami zájmového vzdělávání jsou: zájem, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, místní příslušnost, uspokojení potřeb, pestrost obsahu, neutilitárnost, otevřenost a aktivita (Šerák, 2009, s. 52). Zájmové vzdělávání se od jiných vzdělávacích aktivit liší především dobrovolností (platí především pro zájmové vzdělávání dospělých) a neformálností. V neformálním prostředí zájmového vzdělávání si dospělý jedinec může sám zvolit cíle vzdělávání a metody, jež

povedou k jeho naplnění – cílem pak není získání osvědčení či certifikátu, nýbrž uspokojení zájmu vzdělávané osoby. Konkrétní výběr aktivit zájmového vzdělávání je svobodný a vychází z individuální motivace každého účastníka. Ačkoli si dospělý účastník zájmového vzdělávání sám aktivně volí vzdělávací cíle, obsah výuky a její metody, nemusí vždy dojít k naprosté saturaci jeho edukačních zájmů, což je způsobeno specifíčností zájmů každého jednotlivce a omezenou nabídkou vzdělávacích aktivit. Přestože je systém zájmového vzdělávání otevřený všem skupinám obyvatel, jeho účastníky jsou především senioři, studenti a vzdělání lidé, kteří jsou ovlivněni účastí na profesním vzdělávání dospělých (Šerák, 2009).

Jak již bylo psáno výše, edukační aktivity zájmového vzdělávání podstupuje jedinec ve svém volném čase, rozsah zájmového vzdělávání se proto odvíjí od množství volného času, kterým daný jedinec disponuje, a jeho rozvržením. Pakliže se volný čas neskládá z delších celků, jeho prožívání je komplikované, případně až nemožné (Matějů, 1988). Pro oblast zájmového vzdělávání ve formě neformálního vzdělávání či informálního učení je klíčovým aspektem struktura a objem volného času každého jedince, jelikož veškeré chvíle volného času mají potenciál stát se chvílemi informálního učení (Knotová, 2008).

Nabídku zájmového vzdělávání tvoří široká škála aktivit. Zatímco dříve bylo zájmové vzdělávání členěno na umělecké, odborné zájmové vzdělávání a činnost zájmových aktivit, dnes již toto rozdělení není užíváno, jelikož nezahrnuje veškeré možné zájmové vzdělávání (Šerák, 2009). Zájmové vzdělávání dospělých je rozdělováno do následujících kategorií (Šerák, 2009, s. 137-138):

- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- cestování a turistika,
- zdravotní výchova,
- environmentální výchova,
- vědeckotechnické vzdělávání,
- jazykové vzdělávání,
- náboženská a duchovní výchova.

Zároveň však Šerák uvádí, že se jednotlivé kategorie zájmového vzdělávání mnohdy překrývají.

2 Kulturní a estetické vzdělávání dospělých

Kultura je důležitou součástí naší společnosti, ať již se jedná o hodnoty předávané z generace na generaci, či o proces jejich vzniku. Kultura člověka intelektuálně, emocionálně a morálně rozvíjí, čímž ho vychovává a vzdělává. Zároveň člověku pomáhá uvědomit si svou vlastní osobnost, ale nejen to, pomáhá mu cítit se součástí společnosti, v níž žije – na úrovni obce, regionu a státu. Kulturní aktivity jsou smysluplným využitím volného času a zejména v prostředí dospívající mládeže také prevencí narkomanie, gamblerství, kriminality či jiného společensky nežádoucího chování (Zich, 1988). Pojem „kultura“ má blízkou vazbu na pojem „výchova“, přičemž historicky byly tyto pojmy mnohdy považovány za synonyma. Také v současnosti je výchovný proces považován za součást kultury, z čehož je zřejmé, že na sebe kultura a výchova mají vzájemný vliv. Obecným trendem je zpřístupnit kulturu prostřednictvím výchovy všem skupinám obyvatelstva, kulturní vzdělávání je proto součástí života nejen velkého počtu žáků a studentů, ale také dospělých. S kulturní a uměleckou výchovou souvisí i duchovní výchova působící směrem ke svobodnému myšlení, humanistickému stylu života a schopnosti svobodného seberozvoje (Šerák, 2009).

Důležitou součástí kulturního a uměleckého vzdělávání je estetika neboli nauka o podstatě krásy, jejíž kořeny sahají až do řecké filozofie, což ji řadí mezi nejstarší disciplíny vzdělávání vůbec (Slovník antické kultury, 1974). Estetika zkoumá, jakým způsobem člověka ovlivňuje krásno, jak se umění dotýká emocí jednotlivců a jak jim pomáhá s percepcí kulturních hodnot, jež jsou uznávány danou společností. Některé druhy kultury dokáže jedinec vstřebat pouze za předpokladu, že je schopen správně je vnímat, z čehož vyplývá, že estetickou výchovu nelze vztáhnout pouze k pedagogice či andragogice, ale také k psychologii, filozofii a fyziologii (Šerák, 2009). K estetice neodmyslitelně patří fenomén vkusu neboli představa o ideálu krásy, která se mění s vývojem společnosti i jedince jako takového (Slovník antické kultury, 1974).

Realizace estetické výchovy může probíhat dvěma způsoby. Prvním z nich je extenzivní realizace, která je zaměřena na všeobecnou i speciální kulturu, a jejímž cílem je seznámit vzdělávané jedince se základním výběrem uměleckých děl, autorů a interpretů a s hlavními směry historického vývoje umění. Zjednodušeně je tedy jejím cílem seznámit účastníky estetického vzdělávání s uměním jako takovým. Druhý způsob pak estetickou výchovu

pojímá méně specificky. Umění zde sice zaujímá hlavní místo, je však doplněno mimouměleckou realitou. Tento druh estetické výchovy se snaží přiblížit vzdělávanému vztah člověka ke světu, umožnit mu pochopit estetično v celé jeho šíři a rozvinout jeho kreativitu v uměleckém i mimouměleckém směru. Estetická výchova pomáhá s rozvíjením morálních hodnot jednotlivců, ačkoli pro její efektivní působení tímto směrem je nezbytná existence jistých dispozic a podmínek (Šerák, 2009).

Vzdělávání v oblasti estetické a kulturní výchovy probíhá nejčastěji formou uměleckého vzdělávání, které je ovlivněno emocemi, prožitkem a vcítěním se vzdělávaných osob. Pro edukační aktivity uměleckého vzdělávání je tudíž klíčové, aby jeho účastníci poznatky a vjemy nepřijímali pouze pasivně, nýbrž aby ve vzdělávacím procesu hráli aktivní roli. Umělecká edukace může probíhat buď výchovou uměním, anebo výchovou k umění. Výchova uměním působí na osobnost vzdělávaného jedince a pomáhá ji formovat tak, aby byl daný jedinec schopný estetického cítění a aby při konfrontaci s uměleckým dílem dokázal dílo samostatně zhodnotit a vytvořit si na něj vlastní názor. Výchova k umění naproti tomu spadá pod uměleckou výchovu, jejímž cílem je formování celkového vkusu jednotlivce tak, aby byl schopen plnohodnotně prožívat a hodnotit umělecká díla. Výchova k umění bývá realizována receptivní, tvořivou či interpretační uměleckou činností (Šerák, 2009).

Estetická výchova pomáhá člověka „humanizovat“, prostřednictvím umělecké výchovy se pak jedinec seznamuje s uměleckými díly, čímž se rozvíjí jeho kreativita. Umělecká výchova se nejčastěji zaměřuje na výtvarné umění, múzická umění, k nimž řadíme hudbu a tanec, a tzv. sdružené umění zabývající se divadlem a filmem. K obeznámení se s těmito druhy umění může u jedince dojít systematickou i n systematickou formou. Systematická umělecká výchova je v rukou specializovaných organizací a dalších subjektů. Český trh v současnosti nabízí velké množství uměleckých kurzů či jiných aktivit, přičemž v popředí zájmu dospělých se nacházejí zejména tradiční disciplíny, tedy výtvarné umění, literatura a architektura. Zde však nabídka uměleckého vzdělávání nekončí – specifickou pozici mají v České republice výlety a poznávací zájezdy, a vzdělávací funkci plní také památkářská sdružení, jejichž činnost vede kromě ochrany kulturního dědictví i k jeho popularizaci (Šerák, 2009). Již od roku 1900 u nás působí Klub Za Starou Prahu (Solař, 2005). Oproti tomu masmédiá nejsou až na výjimky zaměřena na estetickou výchovu. Ačkoli jsou

masmédiá určena pro všechny skupiny obyvatelstva, jejich obsah nemívá vysoké estetické cíle a dochází v něm k vulgarizaci a bagatelizaci umění (Šerák, 2009).

2.1 Umělecké vzdělávání v muzeích a galeriích

Nejvyužívanějšími organizacemi zprostředkovávajícími kulturní a estetickou edukaci jsou muzea a galerie, jejichž náplní je shromažďovat, spravovat a zpracovávat muzejní či galerijní fond tak, aby sloužil k dalšímu kulturnímu rozvoji, vědeckému výzkumu a ke vzdělávání obyvatelstva. Jednotlivá muzea či galerie pak mohou být různě zaměřena, nejčastější je zaměření na region, oblast lidské činnosti a konkrétní osobnost (Šerák, 2009). Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů (§ 2, odst. 4) muzeum definuje jako instituci: *„která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvoř pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvoř získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvořů vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku. Galerii je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění.“* Zákon definuje také veřejné služby poskytované muzei a galeriemi, a to sice jako služby, které *slouží k uspokojování kulturních, výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb veřejnosti* (§ 2, odst. 5). Financování těchto veřejných služeb je pak částečně či zcela realizováno prostřednictvím veřejných rozpočtů.

Využívání sbírek dokládajících vývoj přírody za účelem vzdělávání není novodobou metodou, nýbrž naopak – zmínky o ní se objevují již v Mezopotámii na počátku 2. tisíciletí př. n. l. (Šerák, 2009). Ve starověkém Řecku byly termínem „múseion“ označovány svatyně múz, v nichž byly zřizovány knihovny a později také školy, které sloužily jako předchůdci pozdějších univerzit (Slovník antické kultury, 1974). Středověké pojetí muzeí umožňovalo vstup pouze šlechticům, učencům a vysoce postaveným měšťanům, čemuž odpovídaly i samotné sbírky – jednalo se o soukromé sbírky šlechty, vojevůdců, vládců, ale také papežů. Oblíbenými expozicemi byly v této době mj. kabinety přírodních kuriozit (Šerák, 2009). První muzeum určené široké veřejnosti bylo otevřené v roce 1662 v Basileji. Původní exponáty pocházely ze sbírek rodiny Amerbach, později byly doplněny díly, která muzeu věnovali obyvatelé Basileje (Encyklopaedia Britannica, 2014). Ještě nějakou dobu však

trvalo, než bylo založeno první takové muzeum, jaká známe dnes. Bylo otevřeno v roce 1753 a jednalo se o British Museum v Londýně. Dynamičtější rozvoj muzejnictví následoval po Velké francouzské revoluci, kdy byly zestátněny a veřejně zpřístupněny šlechtické sbírky a sídla (Šerák, 2009).

V souvislosti s urbanizací a společenskými změnami rostla poptávka po vzdělání doposud nevzdělaných skupin obyvatelstva, pro jejichž edukaci byla v polovině 19. století zakládána početná muzea. Důležitou roli zde sehrálo národní obrození probíhající v Evropě a směřující k šíření národních tradic a historie – mimo jiné právě prostřednictvím nově zakládaných muzejních institucí. K výraznému posílení českých muzeí došlo také po skončení obou světových válek, a to vlivem zestátnění šlechtických majetků, v němž se pokračovalo i po roce 1948. V této době se zároveň rozvíjela muzeologie a muzejní pedagogika jakožto samostatné vědy a pokračovala institucionalizace muzejnictví (Šerák, 2009). Došlo tak ke vzniku muzejních organizací národní i mezinárodní úrovně, jednou z nich byla Mezinárodní rada muzeí (International Council of Museums), zkráceně ICOM, založená v roce 1946 v Paříži. V rámci ICOM pracuje 117 národních výborů a 31 mezinárodních komisí. Jednou z těchto komisí je komise CECA – Mezinárodní výbor pro vzdělání a kulturní činnost (Goryczková, 2014).

V současné době působí v České republice především galerie a muzea zřizovaná městy či obcemi, která jsou rozdělena na muzea národní, krajská, okresní a městská (místní), ačkoli od 90. let 20. století jsou zde zakládána také soukromá a komerční muzea a galerie (Šerák, 2009). Dle Adresáře muzeí a galerií ČR (2019) čítá seznam českých muzejních institucí více než 2000 záznamů. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu uvádí, že v roce 2018 v České republice působilo 477 muzejních institucí, které provozovaly ještě dalších 321 poboček. Přibližně polovinu těchto muzeí tvořila muzea vlastivědná a asi 14 % umělecké galerie (NIPOS, 2019, s. 3).

Stěžejní činností muzeí byla již od poloviny 19. století činnost osvětová. Muzea byla zakládána s cílem rozvíjet kulturní prostředí dané lokality a kulturně vzdělávat místní obyvatelstvo. Tuto funkci doposud plní zejména muzea regionálního charakteru, která na daném místě poskytují prostor vědě, vlastivědě a kultuře a jsou centrem pro získávání informací. V rámci regionálních muzeí se také často nacházejí informační (turistická) centra.

Význam těchto muzeí pak tkví – kromě kulturního a edukačního vyžití – v rozvoji turistického ruchu, který dané lokalitě přináší ekonomický prospěch (Šerák, 2009). V uplynulých dekádách došlo v souvislosti s rozvojem výchovného a edukačního působení muzeí na mezinárodní úrovni a současně i v Česku k výraznému růstu zájmu o muzejní pedagogiku – sociální vědu věnující se edukaci v muzeích. Muzejní pedagogika v sobě propojuje zájmy muzea, jehož snahou je uchovat a vědecky zpracovat hmotné a nehmotné historické dědictví, a zájmy návštěvníků, kteří se snaží poznat a porozumět historickému vývoji (Jagošová, 2016).

V České republice se muzejní pedagogikou zabývají různá vědecká pracoviště, např. Moravské zemské muzeum v Brně a Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky, která tomuto oboru pomáhají, aby se rozvíjel a stal se významnou pedagogickou disciplínou. Muzejní pedagogika se do popředí zájmu dostává zejména v souvislosti se současnými požadavky na vytváření efektivních vzdělávacích podmínek v prostředí muzejních institucí. Nové požadavky jsou proto také kladeny na edukátory působící v muzeích, kteří často přebírají roli mediátorů či animátorů, jelikož se náplň jejich práce přesouvá od klasických přednášek a prezentací k činnostem aktivizujícím návštěvníky, s nimiž je spojena potřeba vybudovat v muzeích takové prostředí, které bude vzdělávací aktivity podněcovat (Šerák, 2009). Pozice muzejního pedagoga je pod různými názvy postupně zaváděna ve většině muzeí. Spolu s jejím zaváděním je patrný kvalitativní posun muzeí při segmentaci návštěvníků, který zohledňuje preference, specifika a potřeby různorodých návštěvnických skupin. Zatímco v minulosti byla muzea zaměřena na tzv. univerzální návštěvníky (blíže nespecifikovanou širokou veřejnost) a případně školní skupiny, dnes již muzea vytvářejí obsah pro každou ze specifických skupin návštěvníků (Jagošová, 2016).

Edukace v prostředí muzeí s sebou přináší řadu výhod. Nejvýraznějšími z nich je názornost, nenucenost, dobrovolnost, možnost volby, široké didaktické zázemí, bezprostřednost kontaktu s pojednávanými artefakty, okamžitá zpětná vazba, možnost individuálního přístupu, dominantní vliv informálního učení, aktivizující charakter edukace, učení se pomocí vlastní aktivity, rozvíjení kreativity a vliv na rozvoj klíčových kompetencí. Prostředí muzeí umožňuje zejména názornost a konkretizaci výkladu prostřednictvím expozic, výstav či propagační činnosti muzea (Šerák, 2009, s. 144 a 145).

Výchova a vzdělávání neprobíhají v muzeích pouze nárazově. Jedná se o soustavnou činnost, která může mít formu autonomního vzdělávání, kdy jedinec navštíví muzeum a získá zde nové znalosti, semiautonomního vzdělávání, v němž návštěvníkovi k získání informací pomáhá průvodce nebo jiný informační nástroj, např. odborná literatura, katalogy, letáky či audiovizuální nahrávky, či v neposlední řadě může jít o edukaci prostřednictvím účasti na organizované akci (semináři nebo přednášce) v muzeu. Jistý problém pro edukační činnost muzeí představuje fakt, že toto vzdělávání může být z důvodu svého charakteru poskytováno pouze jedincům, kteří již mají jistou úroveň znalostí a orientují se tak v souvislostech spojených s danou expozicí či výstavou. Tento předpoklad může vést k situaci, kdy některé expozice nebudou koncipovány tak, aby je mohly navštívit a pochopit všechny sociální skupiny obyvatelstva (Šerák, 2009).

S nástupem televize ve druhé polovině 20. století čelily muzejní instituce výraznému propadu návštěvnosti, v důsledku čehož přistoupila muzea k významným změnám, kdy se do popředí zájmu dostala potřeba vytvářet interaktivní výstavy a expozice, které budou pro návštěvníky lákavější. Nutnost zatraktivnění muzejního obsahu však vedla k upozadění vzdělávacích cílů a komercializaci oboru. V současné době probíhá v muzeích digitalizace sbírek, jež muzeím pomáhá vyhovět požadavkům dnešní doby – s využitím digitalizovaných sbírek mohou muzea vytvářet virtuální expozice a výstavy a fungovat ve virtuálním světě, který je dostupný širokým vrstvám obyvatelstva včetně těch, kterým činí problémy samotná fyzická návštěva muzejní instituce. Některé vzdělávací aktivity konané v budovách muzeí nejsou pořádány přímo muzei a muzea jim pouze poskytují volné prostory. Mnohé přednášky jsou však prezentovány přímo odbornými zaměstnanci muzeí, kteří svou přednáškovou činnost často vykonávají i mimo tyto instituce (Šerák, 2009).

Sběrem informací a statistických údajů o kultuře se v České republice zabývá Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (zkráceně NIPOS), které získaná data každoročně publikuje na svých webových stránkách. NIPOS uvádí, že se muzea v roce 2018 těšila rekordní návštěvnosti s celkovým počtem 14 299 000 návštěvníků. Meziročně se jedná o 6% nárůst návštěvnosti a zároveň jde o nejvyšší návštěvnost za posledních dvacet let, což NIPOS vysvětluje nejen rostoucím zájmem veřejnosti o strávení volného času v muzeích, ale také zvyšující se kvalitou nabízených programů. V oblasti kulturně výchovných

programů nabízených muzei došlo v roce 2018 také ke zvýšení jejich počtu, a to o 886 na celkový počet 15 737 akcí. Celkem tyto akce navštívilo 2 312 000 osob, což je o 399 000 více než v roce 2017. Muzea v roce 2018 uspořádala celkem 5 585 přednášek pro veřejnost a 641 odborných konferencí a seminářů, jež navštívilo téměř 28 000 osob (NIPOS, 2019, s. 3 a 6).

Z hlediska zájmového vzdělávání dospělých je zajímavou informací struktura vstupného zaplaceného v roce 2018 v muzeích. Plné vstupné zaplatilo 33 % návštěvníků, pouze třetinu návštěvníků tedy tvořili ekonomicky aktivní dospělí jedinci, 27 % návštěvníků mělo vstupné snížené, naopak vstupné zvýšené o poplatek za speciální služby zaplatila 2 % osob a na volný vstup navštívilo muzea 31 % lidí. Z celkového počtu návštěvníků bylo 18 % cizinců (NIPOS, 2019, s. 4). Následující tabulka popisuje vývoj počtu návštěvníků expozic a výstav a uspořádaných přednášek a jiných kulturních akcí v letech 2014-2018. Z tabulky je patrné, že počet návštěvníků expozic a výstav i počet návštěvníků přednášek a jiných kulturních akcí v posledních letech pravidelně roste.

Tabulka 1 - vývoj počtu návštěvníků muzeí a galerií v letech 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
počet expozic muzeí a galerií	1992	2065	2138	2071	2085
počet pořádaných výstav	4207	4254	4101	4095	4041
počet návštěvníků expozic a výstav	11 651 327	11 768 168	13 071 769	13 485 899	14 298 914
počet pořádaných přednášek a jiných kulturně výchovných akcí	14 416	14 299	14 722	14 851	15 737
počet návštěvníků přednášek a jiných kulturně výchovných akcí	1 669 584	1 703 509	1 853 963	1 913 280	2 312 460

Zdroj: NIPOS, 2019, s. 6 – vlastní zpracování

Vzdělávací akce pořádané muzei mohou být rozděleny do tří skupin. První skupinou jsou programy pro školy. Tyto programy vhodně doplňují učební osnovy a bývají tvořeny

s pomocí školských zařízení, která je následně hromadně navštěvují. Žáci tak těmito programy procházejí doprovázeni svými učiteli. Druhou skupinou vzdělávacích akcí jsou programy pro širokou veřejnost. Jedná se o různé přednášky, doprovodné programy výstav a expozic atd. Do programů určených široké veřejnosti spadá také každoročně pořádaná Muzejní noc, během níž jsou muzea otevřena zdarma a pro návštěvníky je připraven bohatý doprovodný program. Třetí kategorií muzejního vzdělávání jsou akademie volného času, v jejichž rámci je možné absolvovat přednášky, cykly přednášek či různé kurzy. Většina vzdělávacích programů uskutečňovaných v muzeích však není určena dospělým, nýbrž dětem a mládeži (Šerák, 2009).

2.2 Hudební vzdělávání dospělých

Specifickou pozici v uměleckém vzdělávání zastává hudební vzdělávání, přičemž jeho průběh nabývá intencionální či funkcionální podoby. Intencionální hudební vzdělávání probíhá formou výuky hry na hudební nástroj, výuky hudební teorie či dějin hudby, popřípadě může najít uplatnění při realizaci vyučovacích metod, jako je např. sugestopedie a superlearning. Funkcionální hudební vzdělávání neprobíhá organizovaně a jeho působení je tudíž komplikovaněji uchopitelné. Jedná se o neplánovaný vliv hudby na rozvoj některých vlastností a dispozic osobnosti. Také oblast hudebního vzdělávání dospělých zahrnuje pasivní a aktivní působení. Pasivně působí hudba na jedince během koncertů, divadelních představení, hudebních přednášek, při četbě článků o hudbě či při poslechu hudebních nahrávek na internetu, v rozhlasu a televizi (Šerák, 2009).

Aktivní hudební vyžití dospělé populace je složitější problematikou, jelikož hudební vzdělávání je doménou dětí a mládeže a nabídka hudebních kurzů pro dospělé je značně omezená. Základní umělecké školy sice teoreticky nabízejí studium pro dospělé, tato nabídka je však kapacitně i časově omezená, což ji činí dospělými zřídka užívanou. Častější je využívání jiných kulturně vzdělávacích organizací dospělými, zejména pak kulturních domů a klubů zprostředkovávajících hudební kurzy či přednášky s hudební tematikou, ať již se jedná o přednášky o dějinách hudby či o lekce hudební nauky. Nabídku hudebního vzdělávání dovršují amatérská a poloamatérská hudební tělesa a nejrůznější spolky, mezi něž patřila i Česká hudební společnost (Šerák, 2009). Česká hudební společnost byla založena v roce 1975 a po dobu své existence působila v hudební, muzikologické a

hudebně-pedagogické oblasti. Právě působení v oblasti pedagogické tvořilo největší podíl na aktivitách České hudební společnosti, neboť společnost jako jediná sdružovala hudební pedagogy na celostátní úrovni. Ke konci roku 2006 však společnost ukončila svou činnost a zanikla, a to sice z důvodu nedostatečných finančních zdrojů pro provoz (Tesař, 2019).

Omezená nabídka hudebního vzdělávání dospělých není dána neochotou organizací poskytovat tento druh vzdělávání, nýbrž reálnými bariérami spojenými s výukou hry na hudební nástroj. Ačkoli organizace, které nabízejí hudební kurzy, na svých webových stránkách uvádějí převážně informaci, že naučit se hrát na hudební nástroj může člověk v jakémkoli věku a někdy dokonce tvrdí, že dospělí si hru na nástroj osvojí rychleji než děti, odborná literatura tato tvrzení vyvrací. Dospělý člověk se jistě může naučit základům hry na nástroj rychleji než malé dítě, ve svém dalším studiu je však značně limitován. Jak uvádí Lauren Stewart (2008), profesionální klavírista je schopen s nepřekonatelnou precizností zahrát 1800 not za minutu. Takto dokonalé ovládnutí prstů musí mít souvislost s činností mozku – oblasti mozku ovládající jemnou motoriku prstů ruky jsou u muzikantů vyvinutější než u zbytku populace, přičemž k tomuto vývoji mozku, který je jasně patrný na magnetické rezonanci, dochází v důsledku cvičení na hudební nástroj. Rozvinutí motorických center mozku se pak liší v závislosti na tom, na který nástroj daný hudebník hraje – zatímco houslisté mají rozvinutější pouze motorickou část mozku související s pohybem prstů levé ruky a u ruky ovládající smyčec k tomuto rozvoji nedochází, u pianistů jsou ve stejné míře rozvinuta centra pro prsty obou rukou. K těmto změnám na mozku však dochází pouze u jedinců, kteří s hraním na hudební nástroj začali před sedmým rokem života, v pozdějším věku již k tomuto rozvoji motorických center nedochází (Stewart, 2008). Nejen z tohoto důvodu je proto hudební vzdělávání dospělých komplikovanou problematikou.

Bowles (2010) ve své studii uvádí, že většina učitelů hudby si v případě dospělých žáků klade jiné vzdělávací cíle, než jaké by měli u dětí. Také v případě vzdělávacích metod učitelé uvádějí, že u dospělých používají jiné edukační prostředky a více s dospělými žáky o problémech diskutují. V neposlední řadě ze studie vyplývá, že pro učitele je náročné především vyrovnat se se zažitými návyky dospělých žáků, přizpůsobit se jejich individuálním vzdělávacím potřebám a pracovat s jejich fyzickými omezeními (Bowles, 2010).

3 Základní umělecké školy

„Procestoval jsem celé království české od jihu až k severu; a poněvadž jsem pečlivě sledoval, jak se prostý člověk učí hudbě, shledal jsem posléze, že nejenom v každém větším městě, ale také ve všech vesničkách, kde jen je triviální škola, učí se chlapci i děvčata hudbě,“ píše Charles Burney (1966, s. 277) ve svém cestopisu z roku 1772. A skutečně, kořeny uměleckého vzdělávání sahají v České republice až do 17. století, kdy jsou datovány první pokusy o institucionalizaci vzdělávání hudebního. Vývoj pokračoval v 18. století, kdy byla hudební výuka v rukou kantorů (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010). Přelomovým momentem pro další směřování české hudby bylo v roce 1808 založení Pražské konzervatoře jakožto jedné z nejstarších konzervatoří v Evropě (Hallová, 2019). Organizovanou formu však v 19. století získalo i hudební vzdělávání mimo Pražskou konzervatoř, a to v podobě městských hudebních škol. Další hudební školy u nás byly zakládány v období první republiky. V této době na ně také začala dohlížet odborná školní inspekce. Po skončení druhé světové války byly hudební školy sjednoceny do škol jednotného typu. Z těchto škol pak v 60. letech 20. století vznikly lidové školy umění, v nichž se k hudebnímu oboru začal přidávat také obor taneční, výtvarný a literárně-dramatický. Během normalizace byly lidové školy umění degradovány mezi školská zařízení, k obnovení původního statutu školy došlo u lidových škol umění až po roce 1989, kdy byl novelizován školský zákon. Tato novelizace jim také přinesla změnu názvu na „základní umělecké školy“ tak, jak je známe dnes (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Český systém základních uměleckých škol je se svou strukturou, hustotou sítě a návazností dalšího uměleckého vzdělávání unikátní a nemá obdoby v Evropě ani jinde ve světě. Základní umělecké školy (zkráceně ZUŠ) jsou součástí systému uměleckého vzdělávání České republiky a jako takové mají nezastupitelné místo nejen při přípravě výjimečně nadaných žáků pro studium na vyšším stupni uměleckých škol, konzervatoří a pedagogických oborů, ale také pro uměleckou výchovu široké veřejnosti disponující jistou dávkou uměleckého nadání, přičemž studiem ZUŠ nezískávají žáci stupeň vzdělání, nýbrž základy potřebné k dalšímu uměleckému vzdělávání. V rámci ZUŠ se žáci mohou vzdělávat v hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém oboru, a to formou skupinové i

individuální výuky (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010). Podle § 109 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) zahrnuje vzdělávání poskytované základními uměleckými školami přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé. Dle iZUŠ (2019) bylo v roce 2019 v České republice registrováno 503 základních uměleckých škol – 37 na území hlavního města Prahy a 60 ve Středočeském kraji.

3.1 Asociace základních uměleckých škol České republiky

Základní umělecké školy se dobrovolně sdružují v Asociaci základních uměleckých škol České republiky (zkráceně AZUŠ ČR), která zde funguje již od roku 1999 za účelem prosazování a ochrany zájmů základních uměleckých škol včetně rozvoje a zvyšování kvality českého uměleckého školství. Jedním ze stěžejních priorit AZUŠ ČR je zachování husté sítě základních uměleckých škol, mezi další aktivity pak patří připomínkování měnících se a nově vznikajících zákonných norem, řešení pracovně-právních vztahů, usilování o rovný přístup k základnímu uměleckému vzdělávání zajištěný optimálním financováním základních uměleckých škol, tvorba a úprava kurikulárních dokumentů, připomínkování způsobu pedagogické dokumentace, organizace dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a příprava budoucích učitelů na výkon profese.

Asociace základních uměleckých škol ČR je partnerem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a České školní inspekce, je úzkým spolupracovníkem Umělecké rady základních uměleckých škol ČR a členem Unie školských asociací ČR a The European Music School Union (Asociace základních uměleckých škol ČR, 2020).

The European Music School Union (zkráceně EMU) je organizací zastřešující národní asociace hudebních škol v Evropě. Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která představuje nadnárodní platformu pro členské organizace pocházející z různých evropských zemí, přičemž tyto země nemusí být nutně členy Evropské unie. V současné době je členem EMU 25 evropských zemí (About EMU, 2020).

ANALYTICKÁ ČÁST

4 Výzkumná část

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je analyzovat možnosti studia dospělých na základních uměleckých školách a vytvořit návrh na jeho častější využívání.

4.2 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou možnosti studia pro dospělé na základních uměleckých školách?

První výzkumná otázka se týká možností vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách. Pro získání odpovědi na tuto otázku je využita metoda analýzy dat.

2. Jak často jsou tyto možnosti využívány?

Druhá výzkumná otázka se zabývá problematikou frekvence využití možnosti studia na základních uměleckých školách dospělými zájemci. V této části jsou analyzována data škol a statistická data.

3. Jak vysoké školné je vybíráno v případě studia pro dospělé na základních uměleckých školách? Jak výše školného ovlivňuje poptávku po tomto druhu vzdělávání?

Poslední výzkumná otázka je zaměřena na výši školného pro dospělé na základních uměleckých školách. Tyto informace jsou zpracovány na základě analýzy dat škol a doplňujícím dotazníkovým šetřením.

4.3 Výzkumná metoda a výzkumný soubor

Nejčastější technikou sběru dat použitou v diplomové práci je analýza dat, a to v první řadě analýza volně přístupných dat a statistik, v řadě druhé potom analýza dat získaných od ředitelů základních uměleckých škol.

Doplňkovým zdrojem dat je krátký dotazník určený účastníkům studia pro dospělé na základních uměleckých školách v Praze a Středočeském kraji.

5 Studium pro dospělé

Studium pro dospělé je určeno dospělým zájemcům o rozvoj v uměleckých oborech. Prostředí základních uměleckých škol těmto zájemcům poskytuje záruku metodicky fundované výuky probíhající v souladu s konceptem celoživotního vzdělávání (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010). „*Studium pro dospělé má nejvýše 4 ročníky, délka vzdělávání v tomto studiu se určuje podle individuálních schopností žáka s přihlédnutím k jeho věku.*“ (71/2005 Sb. VYHLÁŠKA ze dne 9. února 2005 o základním uměleckém vzdělávání ve znění vyhlášky č. 197/2016 Sb. a vyhlášky č. 70/2019 Sb., § 1, odst. 6). Ke studiu pro dospělé jsou uchazeči přijímáni na základě talentové zkoušky, kterou hodnotí odborná komise navržená ředitelem školy, který stanovuje také výši úplaty za vzdělávání, a to maximálně ve výši průměru skutečných výdajů na žáka vypočítaného z údajů za předcházející kalendářní rok. Tímto způsobem je stanovena maximální výše úplaty za studium pro dospělé pro ty uchazeče, kteří se nevzdělávají v prezenční formě studia tak, jak ji definuje zákon (tamtéž).

V rámci studia pro dospělé mohou základní umělecké školy nabízet vzdělávání v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru. Studium pro dospělé však není na základních uměleckých školách příliš využíváno. Jak uvádí Statistická ročenka školství, ve školním roce 2017/2018 studovalo na ZUŠ celkem 253 545 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z toho pouze 2300 žáků dospělých. V Praze studovalo na základních uměleckých školách 391 dospělých žáků, ve Středočeském kraji se jedná ještě o nižší číslo, pouhých 250 dospělých (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Tato čísla jsou shrnuta v tabulce níže.

Tabulka 2 – celkový počet žáků ZUŠ a počet dospělých žáků ZUŠ v roce 2017/2018

	Počet žáků	Počet dospělých žáků
Celá ČR	253 545	2300
Hl. m. Praha	26 242	391
Středočeský kraj	29 943	250

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

Z celkového počtu 2300 dospělých vzdělávaných na ZUŠ, bylo 1194 zároveň žáky středních škol, konzervatoří či vyšších odborných škol v denní formě vzdělávání, v Praze se jednalo o 207 takto studujících a ve Středočeském kraji o 113 (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Nejvyšší zájem byl mezi dospělými o studium hudebního oboru, s velkým odstupem pak o studium výtvarného oboru, jenž byl následován oborem tanečním a literárně-dramatickým. Údaje o složení dospělých žáků ZUŠ shrnuje tabulka 3.

Tabulka 3- složení dospělých žáků ZUŠ v roce 2017/2018

	Celkem dospělých	Dospělí žáci SŠ, konzervatoří, studenti VOŠ v DFV	Z nich dospělé ženy	Z nich dospělí muži
Celá ČR	2300	1194	728	466
Hl. m. Praha	391	207	123	84
Středočeský kraj	250	113	64	49

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

Tabulka 4 uvádí vývoj počtu dospělých žáků na základních uměleckých školách a podílu těchto žáků na celkovém počtu žáků základních uměleckých škol České republiky od školního roku 2004/2005 do školního roku 2017/2018. Nejvyššího počtu dospělých žáků dosáhly základní umělecké školy v roce 2007/2008, kdy na nich studovalo 3735 dospělých žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019) a podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků byl 1,65 %. Do roku 2007/2008 počet dospělých vzdělávaných základními uměleckými školami rostl, od roku 2007/2008 už se dvěma menšími výjimkami pouze klesal. Ve školním roce 2016/2017 se podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků ZUŠ dostal pod jedno procento na 0,98 %. V roce 2017/2018 už byl podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků ZUŠ pouze 0,91 % a základní umělecké školy celkem navštěvovalo jen 2300 dospělých jedinců (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 4 – celkový počet žáků ZUŠ, počet dospělých žáků ZUŠ a podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků v letech 2004/2005 až 2017/2018

Školní rok	Celkový počet žáků ZUŠ	Počet dospělých žáků ZUŠ	Podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků v procentech
2004/2005	216 216	3157	1,46 %
2005/2006	218 822	3369	1,54 %
2006/2007	222 517	3577	1,61 %
2007/2008	225 997	3735	1,65 %
2008/2009	230 352	3718	1,61 %
2009/2010	234 565	3513	1,50 %
2010/2011	237 309	3603	1,52 %
2011/2012	240 794	3234	1,34 %
2012/2013	242 837	3051	1,26 %
2013/2014	244 349	2878	1,18 %
2014/2015	246 943	2546	1,03 %
2015/2016	248 524	2673	1,08 %
2016/2017	251 218	2457	0,98 %
2017/2018	253 545	2300	0,91 %

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

V tabulce 5 je shrnut vývoj počtu dospělých žáků na základních uměleckých školách v Praze a ve Středočeském kraji a jejich procentuální podíl na celkovém počtu žáků pražských a středočeských ZUŠ od školního roku 2004/2005 do školního roku 2017/2018. Podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků byl v Praze v roce 2004/2005 oproti Středočeskému kraji více než dvojnásobný, postupem času se však rozdíl začal zmenšovat. Nejvyššího počtu dospělých žáků dosáhly pražské základní umělecké školy v roce 2005/2006, kdy je navštěvovalo 930 dospělých a podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků činil 4,19 %.

Naproti tomu ve Středočeském kraji navštěvovalo základní umělecké školy v roce 2005/2006 298 dospělých a jejich podíl na celkovém počtu žáků byl 1,32 %. Nejvyššímu počtu a podílu dospělých se Středočeský kraj těšil ve školním roce 2012/2013, kdy ZUŠ navštěvovalo 397 dospělých, kteří tvořili 1,54 % celkových žáků těchto škol. Do roku 2012/2013 počet dospělých studujících na středočeských základních uměleckých školách převážně rostl, od roku 2012/2013 převážně klesá. V roce 2017/2018 navštěvovalo středočeské ZUŠ pouze 250 dospělých žáků a jejich podíl na celkovém počtu žáků byl 0,83 %, jedná se tedy o hodnotu nižší, než je celorepublikový průměr uvedený v předchozí tabulce. V Praze klesal podíl dospělých navštěvujících ZUŠ na celkovém počtu žáků již od roku 2005/2006 a svého minima dosáhl taktéž v roce 2017/2018, kdy se na pražských základních uměleckých školách vzdělávalo 391 dospělých žáků a jejich podíl na celkovém počtu žáků byl 1,49 %. V případě Prahy byl podíl dospělých žáků ZUŠ na jejich celkovém počtu žáků od roku 2004/2005 do roku 2017/2018 vždy vyšší než celorepublikový průměr žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 5 – počet žáků a dospělých žáků na ZUŠ v Praze a Středočeském kraji a podíl dospělých žáků na celkovém počtu žáků ZUŠ v letech 2004/2005 až 2017/2018

Školní rok	Počet žáků ZUŠ v Praze	Počet dospělých žáků ZUŠ v Praze	Podíl dospělých žáků ZUŠ v Praze na celkovém počtu žáků v procentech	Počet žáků ZUŠ ve Střed. kraji	Počet dospělých žáků ZUŠ ve Střed. kraji	Podíl dospělých žáků ZUŠ ve Střed. kraji na celkovém počtu žáků v %
2004/2005	21577	875	4,06 %	22304	305	1,37 %
2005/2006	22206	930	4,19 %	22511	298	1,32 %
2006/2007	22746	877	3,86 %	22851	353	1,54 %
2007/2008	23244	852	3,67 %	23303	357	1,53 %
2008/2009	23837	758	3,18 %	23835	359	1,51 %
2009/2010	24088	670	2,78 %	25315	384	1,52 %

2010/2011	24556	721	2,97 %	26074	381	1,46 %
2011/2012	24859	635	2,56 %	27094	389	1,44 %
2012/2013	24906	497	2 %	27520	397	1,54 %
2013/2014	24986	529	2,12 %	27709	318	1,15 %
2014/2015	25099	474	1,89 %	28407	308	1,08 %
2015/2016	25403	424	1,67 %	28841	318	1,1 %
2016/2017	25860	428	1,66 %	29402	325	1,11 %
2017/2018	26242	391	1,49 %	29943	250	0,83 %

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

5.1 Hudební obor

„Hudební obor v základním uměleckém vzdělávání umožňuje žákovi prostřednictvím soustavného vzdělávání, aktivní a poučené interpretace, vlastní tvorby, poznávání hudební kultury a osvojením si základních teoretických znalostí využívat hudbu jako prostředek vzájemné komunikace i osobního uměleckého sdělení.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010, s. 16).

Obsah vzdělávání v hudebním oboru ZUŠ sestává ze dvou propojených složek. První složkou je tzv. *Hudební interpretace a tvorba*, v jejímž rámci si žáci osvojují hru na nástroj, zpěv či hudební skladbu. Druhou vzdělávací oblastí je tzv. *Recepce a reflexe hudby*, jejímž cílem je naučit žáky chápat hudbu v širších souvislostech, vnímat ji v celém jejím rozsahu, dokázat ji správně interpretovat či ji naopak kriticky hodnotit. Na základních uměleckých školách je výuka *Recepce a reflexe hudby* pojímána činnostním stylem převážně ve formě kolektivní výuky hudební nauky (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Jak již bylo zmíněno, vzdělávání v hudebním oboru umožňuje žákům osvojit si hru na nástroj, zpěv, popřípadě také základy hudební kompozice (skladby). Výuka probíhá formou individuálních hodin, např. formou individuální hry na nástroj, i formou skupinové výuky, např. hra v orchestru, sborový zpěv, komorní hra atd. V rámci studia hudebního oboru si

mohou uchazeči vybrat z těchto zaměření (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010):

- Hra na klávesové nástroje,
- Hra na smyčcové nástroje,
- Hra na dechové nástroje,
- Hra na strunné nástroje,
- Hra na bicí nástroje,
- Sólový zpěv,
- Sborový zpěv,
- Elektronické zpracování hudby a zvuková tvorba,
- Hra na akordeon,
- Hra na cimbál,
- Hra na dudy,
- Skladba.

Rámcový vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání (2010) nestanovuje očekávané výstupy studia pro dospělé, ty jsou tvořeny individuálně učitelem na základě potřeb a zaměření konkrétního žáka v souladu se školním vzdělávacím plánem ZUŠ stejně jako obsah studia. Výuka probíhá minimálně jednou týdně po dobu jedné vyučovací hodiny.

Jak je zobrazeno v tabulce 6, ve školním roce 2017/2018 se na základních uměleckých školách vzdělávalo na celostátní úrovni celkem 164 839 žáků v hudebním oboru (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019). Z těchto žáků bylo 1345 dospělých žáků s individuální výukou, přičemž 829 z nich bylo zároveň žáky střední školy, konzervatoře či studenty vyšší odborné školy v denní formě vzdělávání). 226 dospělých žáků pak mělo kolektivní výuku hudebního oboru. 54 kolektivně vzdělávaných dospělých bylo opět z řad žáků středních škol, konzervatoří či vyšších odborných škol (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). V Praze se v hudebním oboru vzdělávalo celkem 18 152 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z toho 256 žáků bylo dospělých s individuální výukou, 148 z nich však tvořili dospělí žáci

středních škol, konzervatoří či denní studenti vyšších odborných škol, a 59 dospělých žáků mělo kolektivní výuku, přičemž 21 z nich bylo opět z řad denně studujících žáků a studentů (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Ve Středočeském kraji navštěvovalo hudební obor celkem 18 840 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů). Dospělých žáků s individuální výukou bylo 182 a 87 z nich bylo tvořeno žáky či studenty, dospělých žáků s kolektivní výukou bylo 5, z toho 3 žáci nebo studenti (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 6 – dospělí žáci v hudebním oboru v roce 2017/2018

	Celkem žáků	Celkem dospělých s indiv. výukou	Dospělí žáci SŠ, konz., studenti VOŠ v DFV s indiv. výukou	Celkem dospělých s kolektivní výukou	Dospělí žáci SŠ, konz., studenti VOŠ v DFV s kolektivní výukou
Celá ČR	164 839	1345	829	226	54
Hl. m. Praha	18 152	256	148	59	21
Středočeský kraj	18 840	182	87	5	3

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

Níže uvedená tabulka 7 shrnuje, jaký počet dospělých žáků se věnoval jednotlivým hudebním nástrojům v rámci studia pro dospělé ve školním roce 2017/2018 a porovnává tyto údaje se školním rokem 2004/2005. Ve školním roce 2017/2018 byla nejžádanější hra na klavír, které se věnovalo 272 dospělých žáků, oproti roku 2004/2005, kdy hru na klavír studovalo 394 dospělých, se jednalo o pokles. Druhým nejoblíbenějším oborem byl v roce 2017/2018 sólový zpěv s 208 dospělými žáky. Oproti roku 2004/2005 se 306 žáky se opět jedná o pokles. Třetím v pořadí je sborový zpěv jakožto kolektivní forma výuky hudebního oboru. Zde je naopak patrný nárůst zájmu dospělých žáků – v roce 2017/2018 navštěvovalo

sborový zpěv na základních uměleckých školách 143 dospělých, v roce 2004/2005 pouze 131. Poměrně stabilní je zájem o hru na housle. V roce 2004/2005 se na housle učilo 135 dospělých, v roce 2017/2018 jich bylo 130. Nárůst zájemců zaznamenala hra na trubku, zatímco v roce 2004/2005 se na trubku učilo hrát 63 dospělých, v roce 2017/2018 jich bylo 95. Hře na flétnu (kromě zobcové flétny) se v roce 2004/2005 na základních uměleckých školách věnovalo 106 dospělých žáků, v roce 2017/2018 pak jen 91. Hra na klarinet a hra na bicí nástroje se vyznačují neměnným zájmem, na klarinet se v roce 2004/2005 učilo hrát 77 dospělých, stejně tak v roce 2017/2018. Také na bicí se v obou daných školních rocích učil stejný počet dospělých žáků, jednalo se o 73 žáků. V případě elektrických klávesových nástrojů došlo k růstu poptávky po jejich výuce, v roce 2017/2018 se jim věnovalo 67 dospělých oproti 50 dospělým žákům v roce 2004/2005. Naopak hra na saxofon a hra na kytaru čelí upadajícímu zájmu, v roce 2004/2005 se na saxofon učilo hrát 96 dospělých, v roce 2017/2018 jich bylo 62. Na kytaru se v roce 2004/2005 učilo dokonce 132 dospělých, v roce 2017/2018 už se jednalo pouze o 54 žáků. Hře na violoncello se v roce 2004/2005 věnovalo 61 dospělých žáků a v roce 2017/2018 dospělých žáků 52. Údaje vztahující se ke zbylým hudebním nástrojům vyučovaným na základních uměleckých školách jsou uvedeny v tabulce níže, přičemž pro některé obory nejsou statistická data dostupná (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.7 ZUŠ – žáci, dospělí studující hudebního oboru – podle učebních plánů, 2019).

Tabulka 7 – dospělí studující jednotlivé obory hudebního oboru v roce 2017/2018 a 2004/2005

Obor – hudební nástroj	Studující dospělí 2017/2018	Studující dospělí 2004/2005
Klavír	272	394
Sólový zpěv	208	306
Sborový zpěv	143	131
Housle	130	135
Trubka	95	63
Flétna (kromě zobcové)	91	106
Klarinet	77	77

Bicí nástroje	73	73
Elektrické klávesové nástroje	67	50
Saxofon	62	96
Kytara	54	132
Violoncello	52	61
Klasické varhany	31	X
Akordeon	28	53
Zobcová flétna	28	40
Elektrická kytara	27	X
Pozoun	24	X
Basová kytara	20	X
Lesní roh	15	11
Cimbál	9	3
Viola	9	22
Kontrabas	8	9
Tuba	7	X
Hoboj	6	10
Fagot	4	2
Hra na tenor	4	X
Hra na baryton	2	X
Harfa	1	3
Ostatní dechové nástroje	1	44
Dudy	0	0
Ostatní klávesové nástroje	0	35

Ostatní nástroje	0	22
Ostatní strunné nástroje	0	18

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.7 ZUŠ – žáci, dospělí studující hudebního oboru – podle učebních plánů, 2019, vlastní zpracování

5.2 Výtvarný obor

Cílem výtvarného oboru vyučovaného v rámci základních uměleckých škol je zprostředkovat žákům aktivní a poučenou výtvarnou činnost, která jim umožní umělecky se vyjadřovat a vnímat vlastní tvorbu jako součást své osobnosti. Kromě umělecké komunikace je výuka zaměřena také na poskytnutí komplexního přehledu o výtvarném umění a na vytvoření vlastního názoru na výtvarnou tvorbu. V průběhu vzdělávání jsou rozvíjeny výtvarné dispozice jednotlivých žáků, tedy jejich vnímání, myšlení, vyjadřování, představivost, estetické cítění a kreativita. Jedná se o celou řadu aspektů, jejichž rozvoj je součástí osobnostního rozvoje žáků – společně s rozumovým, citovým a výtvarným zráním dochází u žáka k rozvoji v oblasti výtvarných forem, jež je schopen využívat. Žák se během výuky seznamuje s vyjadřovacími výtvarnými prostředky a výtvarnými znaky potřebnými pro vyjádření vlastních pocitů, postřehů a myšlenek. Nově získané vědomosti mu pomáhají získat trvalý vztah k výtvarnému umění, umožňují mu reflektovat a respektovat různé výtvarné projevy a posunout se od intuitivního k vědomému používání výtvarného jazyka, materiálů a nástrojů (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Vzdělávání ve výtvarném oboru probíhá ve dvou vzájemně se doplňujících oblastech. První oblastí je *Výtvarná tvorba*, v jejímž rámci se žáci tvořivě výtvarně projevují, seznamují se s nejrůznějšími materiály a nástroji a učí se používat základní výtvarné techniky a postup. Druhou vzdělávací oblastí je *Recepce a reflexe výtvarného umění*, kde se žáci seznamují se znaky, které jsou viditelné v okolním světě a uměleckých dílech, s dějinami výtvarného umění a přidruženými oblastmi (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Také v případě výtvarného oboru nestanovuje Rámcový vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání (2010) očekávané výstupy studia pro dospělé. Výstupy studia vytváří učitel v souladu s individuálními vzdělávacími potřebami účastníků vzdělávání a

školním vzdělávacím plánem. Rozsah výuky je stanoven na minimálně dvě vyučovací hodiny týdně.

Jak je znázorněno v tabulce 8, ve školním roce 2017/2018 se ve výtvarném oboru základního uměleckého vzdělávání v České republice vzdělávalo celkem 50 562 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z nichž 400 bylo žáků dospělých. Z těchto dospělých žáků pak bylo 119 z řad žáků středních škol, konzervatoří či vyšších odborných škol v denní formě studia (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). V Praze navštěvovalo výtvarný obor celkem 4810 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z toho 41 žáků dospělých, z nichž 22 tvořili žáci středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Ve Středočeském kraji bylo ve výtvarném oboru zapsáno 6192 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z toho 39 žáků dospělých, mezi něž spadalo také 11 dospělých žáků středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 8 - dospělí ve výtvarném oboru v roce 2017/2018

	Celkem žáků	Celkem dospělých	Dospělí žáci SŠ, konzervatoří, studenti VOŠ v DFV
Celá ČR	50 562	400	119
Hl. m. Praha	4810	41	22
Středočeský kraj	6192	39	11

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

5.3 Taneční obor

Cílem tanečního oboru na základních uměleckých školách je komplexní a systematický rozvoj tělesných a duševních dispozic žáků, přičemž tento rozvoj je realizován vhodně volenými pohybovými a tanečními aktivitami. K jednotlivým žákům tanečního oboru je přistupováno individuálně tak, aby mu absolvování studia na základní umělecké škole v závislosti na míře jeho schopností a zájmu umožnilo podílet se na široké škále neprofesionálních aktivit či studovat vyšší stupeň uměleckého vzdělávání a stát se profesionálním umělcem (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

V hodinách tanečního oboru se žáci vzdělávají v oblasti stavby a struktury lidského těla a seznamují se se zákonitostmi pohybu. Zároveň jim jsou zprostředkovávány informace z oblastí spjatých s tancem a kulturou pohybu, přičemž je kladen důraz na praktickou využitelnost získaných vědomostí a dovedností. Vzdělávací obsah je pak tvořena dvěma doplňujícími se oblastmi – *Taneční tvorbou a interpretací* a *Receptí a reflexí tanečního umění*.

V oblasti *Taneční tvorby a interpretace* jsou žáci vyučováni základům tanečních technik a je u nich rozvíjena komunikace pomocí pohybu, zatímco se rozvíjí a kultivuje jejich koordinace, síla a vytrvalost. V oblasti *Recepte a reflexe tanečního umění* je pak cílem vzdělávání naučit žáky rozumět uměleckým dílům, dokázat umělecká díla, prováděný pohyb a umělecký projev hodnotit a chápat taneční umění v širších souvislostech (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Ani u tanečního oboru neformuluje Rámcový vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání (2010) očekávané výstupy studia pro dospělé. Tyto výstupy jsou vytvářeny učitelem v souladu s individuálními vzdělávacími potřebami účastníků vzdělávání a školním vzdělávacím plánem. Rozsah výuky v tanečním oboru je stanoven na nejméně dvě vyučovací hodiny týdně.

Jak je patrné z tabulky 9, ve školním roce 2017/2018 navštěvovalo na celostátní úrovni taneční obor na základních uměleckých školách celkem 27 848 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019). Dospělých žáků bylo v tanečním oboru 191 a 103 z těchto

dospělých žáků bylo současně dospělými žáky středních škol, konzervatoří či studenty vyšších odborných škol v denní formě studia (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Na území hlavního města Prahy navštěvovalo ve školním roce 2017/2018 taneční obor celkem 2287 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z nichž 23 žáků bylo dospělých a 10 žáků bylo zároveň denními žáky či studenty (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Ve Středočeském kraji se tanečnímu oboru věnovalo 3610 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), 18 z nich tvořili žáci dospělí, z nichž 9 bylo zároveň denními žáky či studenty (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 9 – dospělí v tanečním oboru v roce 2017/2018

	Celkem žáků	Celkem dospělých	Dospělí žáci SŠ, konzervatoří, studenti VOŠ v DFV
Celá ČR	27 848	191	103
Hl. m. Praha	2287	23	10
Středočeský kraj	3610	18	9

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

5.4 Literárně-dramatický obor

Náplní literárně-dramatického oboru na základních uměleckých školách je rozvoj divadelního a slovesného projevu žáků, který je realizován tvořivými činnostmi zahrnujícími pohybové a mluvní herecké, slovesné, dramaturgické, hudební, výtvarné a loutkařské prostředky a další nástroje. Vzdělávání v literárně-dramatickém oboru rozvíjí sociabilitu žáků, jejich emocionalitu, schopnost sebepoznání a sebekontroly (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Základ výuky je tvořen dramatickou hrou, do níž jsou zapracovány také výrazové prostředky z dalších uměleckých oblastí, mj. z oblasti výtvarné, hudební, taneční a literární, za účelem vyjádření daného dramatického sdělení. Prostřednictvím dramatické hry se žáci učí vnímat, vytvářet a reprodukovat mezilidské vztahy a jednání. Vzdělávacím obsahem literárně-dramatického oboru jsou dvě propojené oblasti – *Interpretace a tvorba* a *Recepce a reflexe*, přičemž výstupy vzdělávání by měly primárně být prakticky využitelné.

Výuka probíhá kolektivně, a to tak, aby se žáci posouvali od spontánního dramatického projevu k samostatnému osobité, přirozené a kultivované společenské a umělecké komunikaci využívající hlas, pohyb, gesta, psaný projev či projev pomocí loutkařských prostředků. Obsah výuky tvoří také mluvní a pohybová průprava a je při ní postupováno od jednoduchých improvizací k tvorbě divadelních inscenací. Během výuky učitel vždy zohledňuje individuální možnosti žáků, v rámci výuky je proto také individuálně zpracováváno zvolené učivo s ohledem na rozvoj daného žáka.

Vzdělávání v literárně-dramatickém oboru rozvíjí komunikační dovednosti žáků, které mohou být snadno uplatnitelné v běžném životě. Zároveň vytváří základ pro vyšší vzdělávání v oboru a následné případné profesionální uplatnění (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010).

Obdobně jako u ostatních oborů nestanovuje Rámcový vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání (2010) očekávané výstupy studia pro dospělé v literárně-dramatickém oboru. Výstupy studia jsou vytvářeny učitelem v souladu s individuálními vzdělávacími potřebami účastníků vzdělávání a školním vzdělávacím plánem. Rozsah výuky v literárně-dramatickém oboru je stanoven na minimálně dvě vyučovací hodiny týdně.

Jak je uvedeno v tabulce 10, ve školním roce 2017/2018 navštěvovalo literárně-dramatický obor základních uměleckých škol celkem 10 296 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), 138 z těchto žáků bylo dospělých a z těchto dospělých žáků bylo 89 zároveň žáky středních škol nebo konzervatoří či studenty vyšších odborných škol v denní formě studia (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). V Praze se v literárně-dramatickém oboru vzdělávalo celkem 993 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ

– školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), počet dospělých žáků byl 12 a počet dospělých žáků z řad studujících byl 6 (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019). Ve Středočeském kraji navštěvovalo literárně-dramatický obor 1301 žáků (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019), z nichž 6 žáků bylo dospělých a 3 z nich byli zároveň studující (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019).

Tabulka 10 – dospělí v literárně-dramatickém oboru v roce 2017/2018

	Celkem žáků	Celkem dospělých	Dospělí žáci SŠ, konzervatoří, studenti VOŠ v DFV
Celá ČR	10 296	138	89
Hl. m. Praha	993	12	6
Středočeský kraj	1301	6	3

Zdroj: Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů, 2019 a Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů, 2019, vlastní zpracování

6 Studium pro dospělé v Praze a Středočeském kraji

6.1 Studium pro dospělé v Praze

Z informací zveřejněných na webových stránkách jednotlivých pražských základních uměleckých škol vyplývá, že ne všechny tyto školy studium pro dospělé nabízejí. Konkrétně se jedná o 11 základních uměleckých škol, které studium pro dospělé vůbec neotevívají. Další 3 základní umělecké školy pak nabízejí studium pro dospělé pouze pro žáky, kteří u nich absolvovali studium II. stupně a nadále chtějí školu navštěvovat. Zbývající školy studium pro dospělé v menším či větším rozsahu nabízejí. Studium pro dospělé v hudebním oboru nabízí 21 základních uměleckých škol. V tabulce 11 je uveden seznam všech pražských základních uměleckých škol, které studium pro dospělé otevírají včetně ceny školného. Z tabulky je patrné, že všech 21 škol nabízí studium pro dospělé v individuální formě studia hudebního oboru, kolektivní výuku hudebního oboru nabízí jedna ZUŠ, výtvarný obor nabízí dospělým 8 škol, 6 škol vzdělává dospělé v tanečním oboru a 4 školy je vzdělávají v oboru literárně-dramatickém. Školné je na jednotlivých základních uměleckých školách různé.

Tabulka 11 – školné za studium pro dospělé na ZUŠ v Praze

Název ZUŠ	HO pololetně	HO pololetně skupina	VO pololetně	TO pololetně	LDO pololetně
SZUŠ Orphenica, Praha 1	12 000,- Kč	X	8 500,- Kč	X	X
ZUŠ Praha 1 církevní	2900,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ U Půjčovny, Praha 1	11 500,- Kč	X	X	4000,- Kč	X
ZUŠ Praha 10, Bajkalská 11	12 400,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ I. Hurníka, Praha 2	6100,- Kč	X	X	X	X

Hudební škola hl. m. Prahy	7000,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ A. Voborského, Praha 4	9200,- Kč	X	9200,- Kč	9200,- Kč	9200,- Kč
ZUŠ Jižní Město	11 200,- Kč	5500,- Kč	X	X	X
ZUŠ Praha 4	8600,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Lounských, Praha 4 - Nusle	8600,- Kč	X	8600,- Kč	8600,- Kč	8600,- Kč
ZUŠ Praha 5 - Stodůlky	10 100,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Praha 5 - Zbraslav	6000,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Harmonie, Praha 6	4900,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Petřiny, Praha 6	7500,- Kč	X	5000,- Kč	5000,- Kč	5000,- Kč
ZUŠ Charlotty Masarykové	7000,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Praha 7	5500,- Kč	X	3500,- Kč	X	X
ZUŠ Klapkova, Praha 8	10 000,- Kč	X	10 000,- Kč	10 000,- Kč	X
ZUŠ Taussigova, Praha 8	10 000,- Kč	X	4000,- Kč	X	X
ZUŠ Praha 9	10 500,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ M. Podvalové, Praha 9 - Čakovice	4100,- Kč	X	4100,- Kč	4100,- Kč	4100,- Kč

ZUŠ Praha 9, Ratibořická 30	11 000,- Kč	X	X	X	X
--	-------------	---	---	---	---

Zdroj: STUDIUM, 2020; Přehled plateb, 2020; Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020, 2020; Úplata za vzdělání, 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; Studijní program HUDEBNÍ ŠKOLA HL. M. PRAHY, 2020; Úplata za vzdělávání na školní rok 2019/2020, 2020; Úplata za vzdělávání žáků (školné) a půjčovné hudebních nástrojů, 2020; Úplata za vzdělávání v ZUŠ (školné), 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; SMĚRNICE o výši úplaty za vzdělávání, 2020; Školné, 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; Školné a půjčovné nástrojů, 2020; Úplata za vzdělávání 2019-2020, 2020 a Úplata za vzdělávání – školné, 2020; vlastní zpracování

6.2 Studium pro dospělé ve Středočeském kraji

Ve Středočeském kraji 33 základních uměleckých škol nenabízí studium pro dospělé, převážně z důvodu naplněné kapacity školy. Tři z těchto škol však pořádají kurzy pro dospělé v rámci doplňkové činnosti. ZUŠ V. Talicha Beroun takto nabízí kurzy kresby, malby a výtvarných technik za cenu 4100,- Kč za osm měsíců, kurzy FitBaletu za 2700,- Kč za osm měsíců a individuální výuku hru na hudební nástroj v ceně 10 500,- Kč, která zahrnuje 28 lekcí v délce 60 minut (Kurzy při ZUŠ V. Talicha Beroun, 2020). Osvětová beseda Dobřichovice, která je přidružená k ZUŠ Dobřichovice, nabízí mimo jiného individuální výuku hry na zobcovou a příčnou flétnu, elektrickou kytaru, bicí, saxofon a klavír za cenu 300,- Kč za jednu 45minutovou lekci (Souhrn všech kurzů osvětové besedy, 2020). Základní umělecká škola Řevnice pak v rámci doplňkové činnosti nabízí kurzy kresby a malby za 5300,- Kč za pololetí a kurz keramiky pro dospělé za 3000,- Kč za pololetí (Kroužky a kurzy, 2020). V tabulce 12 je uveden seznam středočeských základních uměleckých škol, které nabízejí studium pro dospělé. Vzdělávání v hudebním oboru nabízí dospělým 17 škol, ve výtvarném oboru se mohou vzdělávat na 14 školách, taneční obor pro dospělé otevírá 8 škol a literárně-dramatický obor pro dospělé je vyučován na 7 školách. Ceny školného se opět liší na jednotlivých školách a v jednotlivých oborech.

Tabulka 12 – školné za studium pro dospělé na ZUŠ ve Středočeském kraji

Název ZUŠ	HO pololetně	HO pololetně skupina	VO pololetně	TO pololetně	LDO pololetně
ZUŠ Benátky nad Jizerou	8000,- Kč	X	X	X	X

ZUŠ Buštěhrad	7000,- Kč	X	5250,- Kč	4000,- Kč	X
ZUŠ Harmony, Dolní Břežany	7000,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ F. Kmocha, Kolín	3400,- Kč	X	3400,- Kč	3400,- Kč	3400,- Kč
ZUŠ v Kralupech nad Vltavou	2500,- Kč	X	2500,- Kč	X	X
ZUŠ Libčice nad Vltavou	2750,- Kč	X	3250,- Kč	2750,- Kč	2750,- Kč
ZUŠ F. A. Šporka, Lysá nad Labem	11 220,- Kč	X	11 220,- Kč	11 220,- Kč	11 220,- Kč
ZUŠ Mladá Boleslav	8000,- Kč	X	6000,- Kč	6000,- Kč	6000,- Kč
ZUŠ Mnichovo Hradiště	3000,- Kč	X	2000,- Kč	X	X
ZUŠ Nehvizdy	6000,- Kč	X	6000,- Kč	6000,- Kč	6000,- Kč
ZUŠ Nové Strašecí	6000,- Kč	4500,- Kč	4500,- Kč	4500,- Kč	4500,- Kč
ZUŠ, Pečky, Barákova 700	3250,- Kč	X	3250,- Kč	X	X
ZUŠ Otakara Vondrovice Poděbrady	X	X	2500,- Kč	X	X

ZUŠ Roztoky	2500,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Říčany	8200,- Kč	X	X	X	X
ZUŠ Stochov	5000,- Kč	X	2500,- Kč	X	X
ZUŠ Vlašim	12 150,- Kč	X	12 150,- Kč	12 150,- Kč	12 150,- Kč
ZUŠ Vrané nad Vltavou	2200,- Kč	X	1700,- Kč	X	X

Zdroj: Hudební obor, 2020; Kapacita, počet žáků, 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; Úplata za vzdělávání v ZUŠ Kolín, 2020; Stanovení výše „úplaty za vzdělávání“ (předpis školného) v ZUŠ Kralupy nad Vltavou pro školní rok 2019-2020, 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; Výše úplaty za vzdělávání na školní rok 2019/2020, 2020; Školné, 2020; O hudebním oboru, 2020; Přijímání žáků, 2020; Měsíční školné v roce 2019/2020, 2020; Úplata za vzdělávání pro školní rok 2019/2020 v ZUŠ Pečky, 2020; Úplata za vzdělávání, 2020; Školné pro školní rok 2019/2020, 2020; ÚPLATA ZA VZDĚLÁVÁNÍ 2019/2020, 2020; Školné 2019/2020, 2020; Pro rodiče, 2020 a Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020, 2020; vlastní zpracování

6.3 Akademie umění a kultury pro seniory

Specifickým druhem vzdělávání dospělých na základních uměleckých školách je Akademie umění a kultury pro seniory HMP, kterou schválila Rada hlavního města Prahy 25. 8. 2015. Jedná se o projekt, který umožňuje lidem v seniorském věku (v tomto případě starším 55 let) a s trvalým bydlištěm na území hlavního města Prahy se bezplatně vzdělávat na základních uměleckých školách, které zřizuje hlavní město Praha (Dvořák, 2016). Projekt je v rámci České republiky jedinečný a nemá zde obdoby (Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2015).

Původně se do projektu zapojilo šest základních uměleckých škol (ZUŠ Adolfa Voborského, Praha 4, ZUŠ Jižní Město, Praha 4, ZUŠ Štefánikova, Praha 5, ZUŠ Charlotty Masarykové, Praha 6, ZUŠ Bajkalská, Praha 10 a ZUŠ Praha 10 Hostivař), na nichž Akademie umění a kultury pro seniory probíhala od října 2015, s ohledem na vysoký zájem o tuto formu vzdělávání se pak od října 2016 do projektu připojilo dalších šest škol (ZUŠ Biskupská, Praha 1, ZUŠ Ilji Hurníka, Praha 2, ZUŠ Jana Hanuše, Praha 6, ZUŠ Šimáčkova, Praha 7, ZUŠ Taussigova, Praha 8 a ZUŠ Učňovská, Praha 9). Seniorům jsou v rámci Akademie umění a kultury nabízeny tříleté odborné kurzy, a to v hudebním, výtvarném,

tanečním či literárně-dramatickém oboru (Dvořák, 2016). Jedná se tedy o komplexní nabídku uměleckého vzdělávání (Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2015). Kurzy zajišťují základní umělecké školy, probíhají proto v jejich prostorách, v odborně vybavených třídách, a pod pedagogickým vedením jejich učitelů či specializovaných lektorů (Dvořák, 2015). Tím je mj. podporován profesní růst pedagogů ZUŠ. Seniorům je zároveň umožněno zapůjčení hudebního nástroje. Zasazením kurzů pro seniory do prostředí ZUŠ vzniká v těchto školách prostředí otevřené všem generacím obyvatelstva, což vede ke zvyšování začlenění lidí v seniorském věku do společenského a komunitního života v jednotlivých městských částech, ale také ke zvýšení mezigenerační solidarity a komunikace (Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2015).

Kurzy jsou didakticky přizpůsobeny cílové skupině a probíhají formou individuální i skupinové výuky, tj. ve formě přednášek, cvičení, seminářů, koncertů a představení. Výuka je rozdělena do dvou pololetí – tzv. zimních a letních semestrů – a probíhá především v dopoledních hodinách (Dvořák, 2015). Celkem trvá výuka 6 semestrů, přijímání nových studentů je možné až po ukončení předchozího tříletého cyklu Akademie umění a kultury pro seniory. Senioři nejsou přijímáni na základě talentových zkoušek, jediným kritériem pro přijetí je včasné podání přihlášky (Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2020). Individuální výuka probíhá jednou týdně a trvá jednu vyučovací hodinu, u výuky skupinové se jedná o 2-3 vyučovací hodiny týdně (Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2015). V rámci kurzů nejsou účastníci hodnoceni a jejich absolvováním nezískávají stupeň vzdělání (Dvořák, 2016). Cílem Akademie umění a kultury pro seniory je umožnit seniorům na území hlavního města Prahy smysluplné a aktivní prožití volného času prostřednictvím uměleckého vzdělávání, motivovat je k aktivnímu životnímu přístupu a prostřednictvím umění posílit jejich duševní a fyzickou kondici. Kromě toho má navštěvování kurzů vést k naplnění psychických (tvořivost, seberealizace, uplatnění) i sociálních potřeb osob v postproduktivním věku a tím ke zvyšování kvality jejich života (Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP, 2015).

Základní umělecká škola Praha 1, Biskupská, na svých webových stránkách uvádí, že školu Akademií umění a kultury pro seniory založila na základě iniciativy pedagogů, kteří chtěli starším spoluobčanům umožnit aktivní hudební, výtvarné, taneční a divadelní vyžití.

Z důvodu naplnění kapacity je však na ZUŠ Biskupská momentálně ukončeno přihlašování do Akademie umění pro seniory pro roky 2019-2022 (Akademie 3. věku, 2020).

Ve Středočeském kraji projekt pro vzdělávání seniorů na základních uměleckých školách neprobíhá, jedinou výjimku tvoří Základní umělecká škola Příbram I, která seniorům nabízí vzdělávání v hudebním, výtvarném a literárně-dramatickém oboru v rámci Akademie umění a kultury vzdělávání III. věku. Toto studium je zpoplatněno ve výši 200,- Kč měsíčně a probíhá v dopoledních či večerních hodinách (Akademie III. věku, 2020).

6.4 Další nabídky uměleckého vzdělávání dospělých

Nabídka uměleckého vzdělávání je v Praze a Středočeském kraji velice široká a není proto možné ji v této diplomové práci obsáhnout. Pro ilustraci zde proto uvádím výběr hudebních, výtvarných, tanečních a literárně-dramatických kurzů určených dospělým zájemcům.

Možnost studia všech školou vyučovaných oborů nabízí v rámci placených kurzů Pražská konzervatoř. Tyto kurzy jsou určené uchazečům starším čtrnácti let, nejsou však určeny začátečníkům, uchazeči musí v době přijetí ke studiu dosahovat určené úrovně. Cena jedné individuální vyučovací hodiny je 500,- Kč bez DPH, přičemž doporučený počet hodin na pololetí je 20. Po skončení kurzu získávají účastníci osvědčení o jeho absolvování (Placené kurzy: Kurzy jednotlivých oborů, 2020). Individuální hudební kurzy nabízí v centru Prahy také např. Music Academy Prague. Cena za lekci se zde pohybuje od 350,- Kč za 30 minut při zakoupení celoročního kurzu po 370,- Kč za 30 minut při zakoupení jednotlivé lekce (Music Academy Prague, 2020). Další možností je pak využití služeb soukromého lektora, kde se cena liší v souvislosti s kvalifikací a praxí vyučujícího.

Skupinové kurzy kresby a malby mohou zájemci navštěvovat na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Kurzy jsou otevírány každý semestr, stojí 7000,- Kč na osobu a probíhají jednou týdně v rozsahu tří hodin po dobu 12 týdnů (Kurz kresby a malby – letní semestr 2019/20, 2020).

Celou řadu tanečních kurzů pro dospělé nabízí v centru Prahy studio Dance Perfect. Jedná se o pololetní kurzy, které probíhají zpravidla jednou týdně v délce 60 nebo 90 minut. V závislosti na délce hodiny se ceny kurzů pohybují od 3550,- Kč do 4500,- Kč (Ceny pololetních kurzů, 2020).

Divadlo Procity ve Vysočanech pravidelně pořádá dvouměsíční kurzy herectví, v jejichž rámci účastníci rozvíjejí své prezentační dovednosti, získávají větší sebevědomí a zlepšují se v oblasti navazování mezilidských vztahů. Kurzovné činí 5900,- Kč za 32 hodin rozdělených do osmi týdnů (Kurz Herectví, 2020).

7 Dotazníkové šetření

7.1 Cíl dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo doplnit analýzu dat uvedenou v předchozí kapitole tak, aby byly zodpovězeny výzkumné otázky diplomové práce.

7.2 Data a metody

Účastníkům studia pro dospělé v Praze a Středočeském kraji byly položeny otázky související s důvodem volby tohoto studia a se spokojeností se studiem. Dotazník sestával ze 7 otázek, z nichž 2 byly otevřené, 3 uzavřené a 2 polootevřené. Úplné znění dotazníku je uvedeno v příloze. Výzkumný soubor dotazníkového šetření, které proběhlo v únoru a březnu 2020, zahrnuje 15 respondentů z řad studentů studia pro dospělé na základních uměleckých školách v Praze a Středočeském kraji. Respondentům byl dotazník distribuován e-mailem a jeho vyhodnocení bylo s ohledem na nízký počet respondentů provedeno ručně.

7.3 Charakteristika respondentů

7.3.1 Obor studia

Jak bylo popsáno v předchozích kapitolách, dospělí zájemci se na základních uměleckých školách mohou vzdělávat ve všech nabízených oborech, tedy v oboru hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém. Z dotazovaných účastníků studia se 10 vzdělává v hudebním oboru a 5 v oboru výtvarném. Žádný z respondentů se nevzdělává v tanečním či literárně-dramatickém oboru. V rámci hudebního oboru se 3 respondenti učí hrát na klavír, po 2 respondentech navštěvuje housle a sólový zpěv a po 1 respondentovi se vzdělává v oborech hra na hoboj, hra na saxofon a hra na bicí.

7.3.2 Pohlaví

Dotazovanými byly především ženy, dotazník vyplnilo 11 žen a 4 muži.

7.3.3 Lokalita navštěvované ZUŠ

V Praze navštěvuje základní uměleckou školu 8 dotazovaných, ve Středočeském kraji pak dotazovaných 7.

7.4 Vyhodnocení dotazníků

Otázka č. 1: Jak jste se o možnosti studia pro dospělé v rámci základní umělecké školy dozvěděl/a?

Na otázku informovanosti o možnostech studia pro dospělé (zkráceně SPD) na ZUŠ 5 respondentů odpovědělo tak, že na ZUŠ absolvovali II. stupeň studia a SPD tak pro ně bylo navazujícím studiem, 6 respondentů se o studiu dozvědělo díky členům rodiny či známým, 2 dotazované zaujala inzerce ZUŠ v místním tisku, 1 dotazovaný si studium vyhledal na internetu a 1 dotazovaná si již nevzpomíná.

Otázka č. 2: Z jakého důvodu jste si pro umělecké vzdělávání vybral/a právě studium pro dospělé na základní umělecké škole?

Jako důvod pro výběr studia pro dospělé uvedlo 5 respondentů, že na ZUŠ již studovali a chtěli pokračovat u stejného učitele, 2 dotazovaní uvedli, že si studium na ZUŠ vybrali z důvodu jejího umístění, 2 dotazovaní si studium zvolili kvůli zázemí, které jim škola poskytuje, 2 dotazované si studium výtvarného oboru vybrali kvůli kolektivu žáků, 2 respondenti si studium vybrali kvůli kvalifikovanosti a přístupu pedagoga, 1 dotazovanou zaujala náplň studia výtvarného oboru a zbylá 1 dotazovaná si studium sólového zpěvu vybrala na základě doporučení svého sbormistra.

Otázka č. 3: Cenu školného za studium pro dospělé vnímáte jako:

U otázky zabývající se výší školného vybírali respondenti z možností „velmi vysoké“, „spíše vysoké“, „spíše nízké“ a „velmi nízké“. Jako spíše nízké vnímá školné 7 dotazovaných, 5 respondentů považuje školné za velmi nízké a 3 respondenti za spíše vysoké. Žádný z dotazovaných nepovažuje školné za velmi vysoké.

Otázka č. 4: Se studiem pro dospělé jste:

U této otázky vybírali dotazovaní z možných odpovědí „velmi spokojen/a“, „spíše spokojena“, „spíše nespokojena“ a „velmi nespokojena“, přičemž 13 respondentů uvedlo, že jsou se studiem velmi spokojeni a 2 uvedli, že jsou spíše spokojeni. Nikdo z dotazovaných neuvedl, že je se studiem nespokojen.

8 Shrnutí výzkumu

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou možnosti studia pro dospělé na základních uměleckých školách?

Analýza dat ukázala, že ačkoli Praha a Středočeský kraj disponují širokou sítí základních uměleckých škol, ne všechny tyto školy studium pro dospělé nabízejí a pouze zlomek škol ho nabízí v plném rozsahu. Ve všech čtyřech oborech, tedy v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru vzdělávají dospělé v Praze pouze 4 základní umělecké školy, ve Středočeském kraji pak škol 7. Specifickou nabídku uměleckého vzdělávání pro dospělé v Praze tvoří Akademie umění a kultury pro seniory, v jejímž rámci se mohou bezplatně vzdělávat osoby důchodového věku na 12 základních uměleckých školách v Praze. Středočeským seniorům nabízí obdobnou možnost pouze Základní umělecká škola Příbram I.

Výzkumná otázka č. 2: Jak často jsou tyto možnosti využívány?

Z analýzy statistických dat vyplynulo, že vzdělávání na základních uměleckých školách je dospělými využíváno pouze sporadicky. Ve školním roce 2017/2018 tvořil podíl dospělých žáků na ZUŠ v Praze pouze 1,49 % a ve Středočeském kraji jen 0,83 %. Nejčastěji dospělí navštěvují hudební obor, který je s velkým odstupem následován výtvarným oborem a s dalším odstupem pak oborem tanečním a literárně-dramatickým.

Výzkumná otázka č. 3: Jak vysoké školné je vybíráno v případě studia pro dospělé na základních uměleckých školách? Jak výše školného ovlivňuje poptávku po tomto druhu vzdělávání?

Jelikož dospělí jedinci nemají na rozdíl od dětí na základních uměleckých školách státem dotované školné, je školné vybírané v rámci studia pro dospělé zpravidla podstatně vyšší. Analýza dat ukázala, že se jak v Praze, tak i ve Středočeském kraji školné pro dospělé na jednotlivých školách značně liší. Zatímco na některých ZUŠ je individuální vzdělávání v hudebním oboru zpoplatněno vyšší částkou než vzdělávání ve zbylých třech oborech, jiné ZUŠ zpoplatňují studium pro dospělé ve všech oborech částkou stejnou. Ačkoli většina respondentů dotazníkového šetření považuje školné za spíše nízké či velmi nízké, jedná se

o příliš malý vzorek dotazovaných a většinou společností může být výše úplaty za vzdělávání vnímána odlišně.

Nejdražší studium pro dospělé nabízí v rámci Prahy a Středočeského kraje ZUŠ Praha 10, Bajkalská 11, která školné za individuální studium hudebního oboru stanovila ve výši 12 400,- Kč za pololetí (Úplata za vzdělání, 2020). Vycházíme-li z předpokladu, že během pololetí proběhne 20 lekcí, dostaneme se k částce 620,- Kč za vyučovací hodinu, což je částka převyšující průměrnou cenu soukromého lektora či kurzů pořádaných Pražskou konzervatoří. Naopak nejnižší školné vybírá od dospělých ZUŠ Vrané nad Vltavou, a to ve výši 2200,- Kč za pololetí (Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020, 2020). Je však otázkou, zda ZUŠ k tomuto studiu a za tuto inzerovanou cenu dospělé skutečně přijímá. Ve zbylých oborech je situace obdobná.

9 Návrhy pro častější využívání studia pro dospělé

Častější využívání studia pro dospělé není pouze prostředkem k dosažení celoevropského cíle celoživotního učení, ale má také stránku ekonomickou. Základní umělecké školy sídlí v drtivé většině případů v budovách využívaných pouze jimi. Jelikož se na základních uměleckých školách vzdělávají především děti školou povinné, je tato výuka soustředěna do odpoledních hodin a v dopoledních či pozdně večerních hodinách zejí tyto školy prázdnotou, díky čemuž nejsou prostory těchto škol využívány maximálně hospodárně. Zvýšení počtu dospělých vzdělávajících se na základních uměleckých školách tak není pouze v zájmu zvyšování uměleckých dovedností širší veřejnosti, nýbrž také v zájmu ekonomizace českého unikátního systému uměleckého vzdělávání. Dále jsou uvedeny návrhy pro častější využívání studia pro dospělé na ZUŠ.

1) Nabízení kurzů pro dospělé v rámci doplňkové činnosti ZUŠ

Z analýzy dat provedené v rámci diplomové práce vyplývá, že většina základních uměleckých škol se potýká s problémem naplněné kapacity, jež jim znemožňuje přijímání dospělých žáků ke studiu. Řešením této situace je nabízení kurzů pro dospělé v rámci doplňkové činnosti školy. Tuto možnost však v současnosti využívá pouze zlomek škol, zbylé školy dospělým vzdělávání raději vůbec nenabízejí.

2) Rozšíření kurzů určených seniorům

Časové možnosti seniorů jsou pro optimální využití budov základních uměleckých škol ideální cílovou skupinou. Zatímco v Praze je jim umožněno studovat v rámci Akademie umění a kultury pro seniory, základní umělecké školy v dalších krajích tuto možnost nenabízejí. Optimálním řešením by proto bylo rozšířit toto studium do základních uměleckých škol po celé republice. Jedná se samozřejmě o poněkud nákladné řešení, jelikož senioři se Akademii umění a kultury v Praze účastní bezplatně – studium je jim hrazeno z dotace. Z tohoto důvodu by bylo vhodné zaměřit se na kolektivní formu výuky, jejíž financování není tak náročné. Zároveň se domnívám, že by si senioři mohli studium třeba i jen z malé části sami hradit.

3) Aktivní nabízení studia pro dospělé

Většina základních uměleckých škol možnost studia pro dospělé aktivně nenabízí, ať již z důvodu naplněné kapacity školy, či z jiných důvodů. U základních uměleckých škol, které se nepotýkají s naplněnou kapacitou, je dle mého názoru aktivní nabízení studia pro dospělé na jejich webových stránkách a v místním tisku klíčovým nástrojem pro jeho častější využívání.

10 Závěr

S rostoucím objemem volného času obyvatelstva roste poptávka po zájmovém vzdělávání dospělých ve všech oborech, umění nevyjímaje. Studium pro dospělé na základních uměleckých školách však vykazuje zcela opačnou – klesající – tendenci. V uplynulých letech se podíl dospělých navštěvujících základní umělecké školy soustavně zmenšuje, přestože jsou tyto školy stabilními institucemi s plně kvalifikovanými pedagogickými sbory a jako takové mohou dospělým nabídnout kvalitní a kontinuální vzdělávání, nikoli pouze nárazově pořádané kurzy tak, jak je tomu u mnohých jiných subjektů. Umělecké vzdělávání je bezpochyby součástí celoživotního učení a ovlivňuje nejen kvalitu života vzdělaného, nýbrž má celospolečensky příznivý vliv. Umění člověka kultivuje a jedinci, kteří absolvují základní umělecké školy, také častěji navštěvují kulturní akce a jsou vnímavějším publikem.

Analýza dat provedená v rámci diplomové práce ukázala, že ačkoli v teoretické rovině by měly studium pro dospělé umožňovat všechny základní umělecké školy, v rovině praktické je tomu mnohdy naopak. Většina pražských a středočeských ZUŠ je v současné době na hranici své kapacity, dětští uchazeči jsou proto přijímáni na základě talentových zkoušek a na dospělé, kteří by talentové zkoušky měli taktéž za účelem přijetí vykonávat, tak na školách nezbyvá místo. Mnohé školy tak ke studiu pro dospělé přijímají pouze své absolventy II. stupně studia, kterým tak umožní prodloužit si studium o další čtyři roky. Jako ideální řešení překážky v podobě nedostatečné kapacity škol se jeví vzdělávání dospělých v rámci doplňkové činnosti základních uměleckých škol. Tuto možnost však využívají pouze tři z analyzovaných ZUŠ, a to sice ZUŠ Beroun, ZUŠ Dobřichovice a ZUŠ Řevnice. Další kategorii ZUŠ pak tvoří školy, které vzdělávání dospělých ani přes dostatečnou volnou kapacitu aktivně nenabízejí. V obou těchto případech jsou klíčovým faktorem ředitelé uměleckých škol a jejich motivování směrem k aktivnímu nabízení vzdělávání dospělých, ať již v rámci hlavní, či v rámci doplňkové činnosti. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nejvíce účastníků studia pro dospělé je z řad absolventů II. stupně studia na ZUŠ a z řad rodinných příslušníků dětí, které samy ZUŠ navštěvují. Dá se tedy předpokládat, že široká veřejnost není o možnostech studia pro dospělé dostatečně informována. Aktivní inzerování tohoto studia na webových stránkách škol a v místním tisku by jistě zvýšilo poptávku po tomto druhu vzdělávání.

Jak je uvedeno v teoretické části práce, stěžejním faktorem pro zájmové vzdělávání je jeho finanční dostupnost. I v tomto směru studium pro dospělé na ZUŠ mnohdy naráží. Zatímco děti a studenti mají školné na základních uměleckých školách dotované, což může ve většinové společnosti vyvolávat dojem, že je umělecké vzdělávání „levné“, dospělí uchazeči platí cenu až do výše plných nákladů, která pro ně může být zásadní překážkou. Zdá se, že vedení hlavního města Prahy si je této překážky alespoň částečně vědomo, neboť již několik let dotuje Akademii umění a kultury pro seniory probíhající na 12 pražských ZUŠ. Kurzy pro seniory probíhají převážně v dopoledních hodinách, což přispívá k plnému využití prostor škol v době, kdy v ní nemohou být vzdělávány děti či pracují jedinci. Optimálním řešením by proto bylo rozšíření projektu do dalších krajů, Středočeský kraj nevyjímaje, jelikož se dá předpokládat, že i mimo Prahu by byl o vzdělávání tohoto druhu mezi seniory zájem, pakliže by bylo zcela, či alespoň částečně dotováno krajem nebo obcemi.

Seznam použitých informačních zdrojů

About EMU. *The European Music School Union* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <http://www.musicschoolunion.eu/about-emu/>.

Adresář muzeí a galerií ČR. *Asociace muzeí a galerií ČR* [online]. 2019 [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/>.

Akademie 3. věku. *Základní umělecká škola Biskupská* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://zus-biskupska.cz/akademie-3-veku/>.

Akademie III. věku. *Základní umělecká škola Příbram I* [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://zuspribram.cz/akademie-iii-veku>.

Akademie umění a kultury pro seniory HMP. *Základní umělecká škola Bajkalská* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.zus-bajkalska.cz/akademie-hmp.php>.

Akademie umění pro seniory. *ZUŠ Štítneho* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zus-stitneho.net/akademie-umeni-pro-seniory-1>.

Asociace základních uměleckých škol ČR. *Asociace základních uměleckých škol ČR* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.asociacezus.cz/>.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 176 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4824-5.

BOWLES, Chelcy. L. Teachers of Adult Music Learners: An Assessment of Characteristics and Instructional Practices, Preparation, and Needs, *Update: Applications of Research in Music Education*, 28 (2), 2010. s. 50-59. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=eric&AN=EJ879077&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

BURNEY, Charles. *Hudební cestopis 18. věku*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966. Hudba v zrcadle doby (Státní hudební vydavatelství).

Ceník školného. *Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zusantoninadvoraka.cz/index.php?type=Post&id=559&ids=553>.

Ceny pololetních kurzů. *DANCE PERFECT* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.danceperfect.cz/cz/cenik-kurzu>.

CZESANÁ, Věra, Zdena MATOUŠKOVÁ a Věra HAVLÍČKOVÁ. *Další vzdělávání v ČR*. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NOZV-NVF, [2006]. Working paper (Národní vzdělávací fond. Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání). ISBN 80-86728-37-4.

ČERVENKA, Jan, 2004. *Co děláme ve svém volném čase?* Tisková zpráva [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Praha: Sociologický ústav.

ČESKO. *Vyhláška č. 71/2005 Sb. o základním uměleckém vzdělávání*. In: Sběrka zákonů České republiky. 2005a, částka 20, s. 487-490. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2005/020-2005.pdf>.

DVOŘÁK, Pavel. Akademie umění a kultury pro seniory HMP. *Školství Hlavního Města Prahy* [online]. Praha, 2016, 23.8.2016 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: http://skoly.prahamesto.cz/87817_AKADEMIE-UMENI-A-KULTURY-PRO-SENIORY-HMP.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Kunstmuseum-Öffentliche Kunstsammlung Basel. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2014, 11. 4. 2014 [cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Kunstmuseum-Offentliche-Kunstsammlung-Basel>.

GORYCZKOVÁ, Lucie. ICOM. *Arts Lexikon* [online]. 2014, 1. 10. 2014 [cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz/index.php?title=ICOM>.

HALLOVÁ, Markéta. Pražská konzervatoř. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, 2019, 22. 10. 2019 [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=8059.

Hudební obor. *Základní umělecká škola Brandýs n. L. – Stará Boleslav* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://zus-brandys.cz/obory>.

Hudební obor. *Základní umělecká škola J. A. Bendy* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://zusbenatky.webnode.cz/obory/hudebni-obor/>.

Hudební obor. *Základní umělecká škola Mělník* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zusmelnik.cz/hudebni-obor/strana/1>.

Hudební obor. *ZUŠ Radotín* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: www.zusradotin.cz.

Informace pro rodiče. *ZUŠ Kladno* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: zuskladno.cz/informace-pro-rodice/.

iZUŠ. *Seznam základních uměleckých škol v ČR* [online]. 2019 [cit. 2019-12-04]. Dostupné z:

https://www.izus.cz/kontakt/seznam_zakladnich_umeleckych_skol_v_cr/?okres=0&kraj=2

JAGOŠOVÁ, Lucie. Dynamický rozvoj edukace v muzeích a oboru muzejní pedagogika. *Věstník Asociace muzeí a galerií ČR*. Praha: Asociace muzeí a galerií ČR, 2016, (1), 3-5. ISSN 1213-2152.

JENKINSON, Crispin. Quality of life. In: *Encyclopædia Britannica* [online].

Encyclopædia Britannica, 2019, 15. 7. 2019 [cit. 2019-11-29]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/topic/quality-of-life>.

Kapacita, počet žáků. *ZUŠ Buštěhrad* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z:

<https://www.zusbustehrad.cz/o-skole/>.

Key competencies. A development concept in general compulsory education. Brussels: Eurydice, 2002. s. 182.

KNOTOVÁ Dana, Zájmové vzdělávání dospělých v RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, ed. *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

Kroužky a kurzy. *Základní umělecká škola Řevnice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z:

https://www.zus-revnice.cz/?page_id=78.

KRYSTOŇ, Miroslav. Teoretické východiska andragogického skúmania volného času dospelých. *Vzdelávanie dospelých*, XI., č. 3, s. 7-11.

Kurz Herectví. *Divadlo Procity* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z:

<https://divadloprocity.cz/kurz-herectvi/>.

Kurz kresby a malby – letní semestr 2019/20. *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/kurzy/kurz-kresby-a-malby-letni-semestr-3053>.

Kurzy při ZUŠ V.Talicha Beroun. *Základní umělecká škola Václava Talicha Beroun* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://www.zusberoun.cz/kurzy.html>.

MACHALOVÁ, Mária. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých*. Vyd. 2. Bratislava: Gerlach Print, 2006. ISBN 80-89142-07-9.

MATĚJŮ, Martin. K problematice návrhu optimalizace sítě kulturních zařízení v okrese. In: ŠIMEK, Milan, Martin MATĚJŮ a Milena PTÁČKOVÁ. *Návrh optimální sítě kulturních zařízení v rámci okresu v působnosti národních výborů: úvodní studie*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1988.

Memorandum o celoživotním učení [on-line]. Praha, 2000 [cit. 29. 11. 2019].

Měsíční školné v roce 2019/2020. *Základní umělecká škola Nové Strašecí* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zusubu.cz/inpage/skolne-714/>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001, poslední změna 1. ledna 2006 [cit. 2019-11-29]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>.

MŠMT. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, 89 s. ISBN 978-80-254-2218-2.

Music Academy Prague. *Music Academy Prague* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <https://www.myacademy.cz/cenik/>.

NIPOS. *Muzea, galerie (muzea výtvarných umění) a památníky 2018: výběr ze základních statistických údajů o kultuře v České republice*. Praha. 2019. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2019/10/Statistika_2018_MUZEJA_A_PAMATNIKY.pdf.

O hudebním oboru. *Základní umělecká škola Mnichovo Hradiště* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://www.zusmh.cz/ho>.

O škole. *ZUŠ Štefánikova* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zusart.cz/o-skole/>.

Obory a kurzy. *Základní umělecká škola Josefa Lady Velké Popovice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zus-popo.net/o-skole/hlavni-obory/>.

OPASCHOWSKI, Horst. W. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. Opladen: Leske + Budrich, 2008. ISBN 978-3-531-91175-5.

PALÁN, Zdeněk. Teze z vystoupení Zdeňka Palána. *Andragogika*, 8, č. 4, str. 2-5.

PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky*. Učební text pro VOŠ. Praha: Vyšší odborná škola a Obchodní akademie pro studující při zaměstnání Podskalská, 1999.

Placené kurzy: Kurzy jednotlivých oborů. *Pražská konzervatoř* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <http://www.prgcons.cz/renderDocument.php?documentID=69>.

Pro rodiče. *ZUŠ Vlašim* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zus-vlasim.cz/pro-rodice/>.

Představení školy. *Základní umělecká škola Uhliřské Janovice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: [zusuj.cz/o-skole/](https://www.zusuj.cz/o-skole/).

Přehled plateb. *Veselá škola* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.veselaskola.cz/cs/prehled-plateb>.

Přijímání žáků. *Základní umělecká škola Nehvizdy* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zusnehvizdy.cz/prijimani-zaku/#prorodice>.

Příspěvek na provoz školy – školné pro školní rok 2019/2020. *Základní umělecká škola LYRA s.r.o.* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://www.zusproarteviva.cz/skolne/>.

Příspěvek na vzdělávání. *Základní umělecká škola Prosek* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z:

<http://www.zuspraha9.cz/2013-04-16-19-39-42/informace-o-vyuce.html#příspěvek-na-vzdělávání>.

Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010, 63 s. ISBN 978-80-87000-37-3.

SETTARI, Olga. K některým aspektům zájmové hudební činnosti dospělých. In: Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století. Sborník z 28. muzikologické konference Janáčkiana. Praha: Divadelní ústav, 2006. Divadelní ústav, 2006. s. 35-38. ISBN 80-7008-202-X.

Slovník antické kultury. Praha: Svoboda, 1974. Členská knihovna (Svoboda).

SMĚRNICE o výši úplaty za vzdělávání. *Základní umělecká škola Zbraslav* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zuszbraslav.cz/index.php/dokumenty>.

SOLAŘ, Miloš. Chvála občanských sdružení: Památky – věc veřejná. *Dějiny a Současnost*, XXVII, č. 6, s. 10.

Souhrn všech kurzů osvětové besedy. *Osvětová beseda Dobříčovice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: obdobrichovice.simplesite.com/433069615.

Stanovení výše „úplaty za vzdělávání“ (předpis školního) v ZUŠ Kralupy nad Vltavou pro školní rok 2019-2020. *ZUŠ Kralupy nad Vltavou* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: https://www.zuskralupy.cz/wp-content/uploads/Předpis-školního_19_20.pdf.

Stanovení výše úplaty za vzdělávání pro žáky ZUŠ Čerčany – školní rok 2019/2020. *ZUŠ Čerčany* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zuscercany.cz/?page_id=1164.

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.2.1 ZUŠ – školy, žáci, absolventi – podle území a základních oborů. *Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele* [online]. 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.3.1 ZUŠ – studium pro dospělé – podle území a základních oborů. *Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele* [online]. 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: K2.7 ZUŠ – žáci, dospělí studující hudebního oboru – podle učebních plánů. *Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele* [online]. 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

STEINMETZ, K. Hudebně pedagogické invence Ivana Poledňáka. In: *Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století*. Sborník z 28. muzikologické

konference Janáčkiana. Praha: Divadelní ústav, 2006. Divadelní ústav, 2006. s. 128-131. ISBN 80-7008-202-X.

STEWART, Lauren. Do musicians have different brains? *Medicine, music and the mind*. London: Royal College of Physicians, 2008, 8(3), 304-308.

Struktura a organizace studia. *Základní umělecká škola Unhošť* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zusunhost.cz/index.php?type=Post&id=829&ids=828>.

Studijní program HUDEBNÍ ŠKOLA HL. M. PRAHY. *Gymnázium a Hudební škola hlavního města Prahy, ZUŠ* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://www.gmhs.cz/hudebni-skola/>.

STUDIUM. *Soukromá základní umělecká škola ORPHENICA* [online]. 2020 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.zusorphenica.cz/studium.php>.

Studium. *Základní umělecká škola Rakovník* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: zusrakovnik.cz/studium.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

Školné – úplata za vzdělávání. *ZUŠ Velvary* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zusvelvary.cz/informace-o-studiu/skolne/.

Školné (placené pololetně). *Základní umělecká škola Dobříš* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://zusdobris.eu/prijimani-zaku>.

Školné 2019/2020. *Základní škola, Základní umělecká škola a Mateřská škola, Stochov* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zsstochov.cz/zakladni-umelecka-skola/>.

Školné a půjčovní nástrojů. *Základní umělecká škola Učňovská 1, Praha 9* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.umeleckaskola.cz/skolne-a-pujcovne-nastroju/>.

ŠKOLNÉ NA 2. POLOLETÍ šk. roku 2019/20. *ZUŠ Neratovice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zus-neratovice.cz/news/skolne/>.

Školné pro školní rok 2019/2020. *Základní umělecká škola Roztoky* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zusroztoky.cz/dokumenty/161>.

Školné ve školním roce 2019-2020 za pololetí. *ZUŠ Čáslav* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zuscaslav.cz/aktuality/skolne-ve-skolnim-roce-2019-2020-za-pololeti/>.

Školné. *Církevní husitská základní umělecká škola Harmonie, o. p. s.* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.zusharmonie.cz/skola/skolne-38-40.html>.

Školné. *Základní škola a Základní umělecká škola Líbeznice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zslibeznice.cz/skolne.

Školné. *Základní umělecká škola Kutná Hora* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zuskh.cz/o-studiu/skolne/>.

Školné. *Základní umělecká škola Příbram I* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zuspribram.cz/o-studiu/skolne>.

Školné. *Základní umělecká škola Slaný* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zusslany.cz/informace-rodicum/skolne/.

Školné. *ZUŠ Buštěhrad* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zusbustehrad.cz/skolne/>.

Školné. *ZUŠ Kladno Moskevská* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zus2kladno.cz/vertikalni-menu/skolne/.

Školné. *ZUŠ Mladá Boleslav* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zusmb.cz/hudebni-obor2/.

Školné. *ZUŠ Music Art* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.musicart.cz/skolne/>.

TESAŘ, Stanislav. Česká hudební společnost. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, 2019, 31. 10. 2019 [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7660.

TUČEK, Milan a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-22-9.

Úplata za vzdělání (školné) pro školní rok 2019/2020. *ZUŠ Josefa Slavíka Hořovice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zus-horovice.cz/prihlaska-skolne/>.

Úplata za vzdělání na rok 2019/2020. *ZUŠ Dobřichovice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zusdobrichovice.com/421205982>.

Úplata za vzdělání pro rok 2019/2020. *Základní umělecká škola Votice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zusvotice.cz/index.php?p=skolne.

Úplata za vzdělání za pololetí. *ZUŠ Klecany* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://zus.klecany.cz/obsah/uplata-za-vzdelani-za-pololeti-254.html>.

Úplata za vzdělání. *Základní umělecká škola Bajkalská* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://www.zus-bajkalska.cz/uplata-za-vzd-lani-1.html>.

Úplata za vzdělání. *Základní umělecká škola Sedlec – Prčice* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zusedlec.cz.

Úplata za vzdělávání – školné. *Základní umělecká škola, Praha 9, Ratibořická 30* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zus-hp.cz/dokumenty/skolne>.

Úplata za vzdělávání (školné). *Základní umělecká škola Zruč nad Sázavou* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: zus-zruc.cz/index.php/uplata-za-vzdelavani-skolne-a35.

ÚPLATA ZA VZDĚLÁVÁNÍ 2019/2020. *Základní umělecká škola Říčany* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://www.zusricany.cz/index.php?type=Post&id=560&ids=614>.

Úplata za vzdělávání 2019-2020. *Základní umělecká škola Marie Podvalové* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: www.zuscakovice.cz/informace/122_uplata-za-vzdelavani-2019-2020.

Úplata za vzdělávání na školní rok 2019/2020. *ZUŠ Adolfa Voborského* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: http://www.zusvoborskeho.cz/system/ric_dms/document_versions/attachments/000/000/148/original/uplata_za_vzdelavani_2019_2020.pdf?1562566501.

Úplata za vzdělávání pro školní rok 2019/2020 v ZUŠ Pečky. *Základní umělecká škola Pečky* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zuspecky.cz/o-nas/skolne-2019-2020/>.

Úplata za vzdělávání v ZUŠ (školné). *Základní umělecká škola Vadima Petrova* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://zusvpetrova.cz/uplata-za-vzdelavani-v-zus-pro-skolni-rok-20182019/>.

Úplata za vzdělávání v ZUŠ Kolín. *ZUŠ Fr. Kmocha Kolín* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://www.zus-kolin.cz/studium/uhrada-skolneho>.

Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020. *Základní umělecká škola Vrané nad Vltavou* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/info-pro-sk-rok-2018-2019/>.

Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020. *ZUŠ Biskupská* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://zus-biskupska.cz/wp-content/uploads/2016/09/uplata-za-vzdelavani-2019-2020.pdf>.

Úplata za vzdělávání ve školním roce 2019/2020. *ZUŠ U Půjčovny, Praha 1 - Nové Město* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.zus-upujcovny.cz/skolne.php>.

Úplata za vzdělávání žáků (školné) a půjčovné hudebních nástrojů. *ZUŠ Jižní Město* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.zusjm.cz/index.php?page=page&ionid=33>.

Úplata za vzdělávání žáků. *ZUŠ Hostivař* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://www.zus-hostivar.cz/informace/uplata-za-vzdelavani/>.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola B. M. Černošického, Nymburk* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zus-nymburk.cz/stranka-uplata-za-vzdelavani-43.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Černošice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://www.zuscernosice.cz/sid=0etmslc2vjhkhhdhoj5t4n3bjl5/uplata-za-vzdelavani/>.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Harmony* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zus-harmony.cz/wp-content/uploads/2019/04/školné.pdf>.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Ilji Hurníka, Praha 2* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://zusiurnika.cz/o-studiu/uplata-za-vzdelavani/>.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Jakuba Jana Ryby Rožmitál pod Třemšínem* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zusjirrozmitalptr.cz/info-o-studiu/uplata-za-vzdelavani/.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Jana Zacha Čelákovice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: zus.celakovice.cz/index.php/informace/skolne.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Petřiny* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: www.zuspetriny.cz/o-skole/uplata-za-vzdelani.html.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Sedlčany* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: www.zus-sedlcany.cz/pro-rodice/skolne/.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola Šimáčkova* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: https://www.zuss.cz/wp-content/uploads/2016/07/ÚPLATA-ZA-VZDĚLÁVÁNÍ-2019_2020-1.pdf.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola, Český Brod* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: zusceskybrod6.webnode.cz.

Úplata za vzdělávání. *Základní umělecká škola, Praha 8, Klapkova 25* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: http://www.zusklapkova.cz/web/uplata_za_vzdelavani.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Blatiny* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zusblatiny.cz/skolne/>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Charlotty Masarykové* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zusmasaryk.cz/index.php/uplata-za-vzdelavani>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ J. Suka Benešov* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zusbenesov.cz/index.php?type=Post&id=845&ids=842>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Libčice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zuslibcice.cz/uplata-za-vzdelavani>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Lounských* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zuslounskych.cz/o-skole/uplata-za-vzdelavani>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Olešská* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://www.zus-oleska.cz/index.php?stranka=skolne>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Poděbrady* [online]. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://zus-podebrady.cz/index.php/dokumenty/skolne-a-pujcovne/>.

Úplata za vzdělávání. *ZUŠ Praha 5 - Stodůlky* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.zuspraha5.cz/o-skole/uplata-za-vzdelavani>.

Výše příspěvku (školné). *ZUŠ Březnice* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zusbreznice.cz/informace-o-studiu-skolne.cz.

Výše školného, stanovená pro školní rok 2019/2020. *Základní umělecká škola Jana Hanuše, Praha 6* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.zuspraha6.net/wp-content/uploads/2019/07/Školné-aktuální.pdf>.

Výše úplaty za vzdělávání na školní rok 2019/2020. *Základní škola a Františka Antonína Šporka Lysá nad Labem* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.zuslysa.cz/vyse-uplaty-za-vzdelavani-na-skolni-rok-2019/2020>.

Vyučujeme. *SZUŠ Škola pro radost* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.pro-radost.cz/vyucujeme>.

Zájemci o studium. *Základní umělecká škola Na Popelce* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.zusnapopelce.cz/zajemci-o-studium>.

Základní informace o studiu. *Základní umělecká škola Mšeno* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: www.zusmseno.cz/zaci-a-rodice/.

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.

Záměr Akademie umění a kultury pro seniory HMP: Projekt základních uměleckých škol (příspěvkových organizací) a HMP, určený pro seniory v oblasti celoživotního uměleckého vzdělávání. *Školství Hlavního Města Prahy* [online]. 2015 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://skoly.praha-mesto.cz/files/=84669/Záměr+Akademie+umění+a+kultury+pro+seniory+HMP.pdf>

ZICH, František. *Vztah sociální a kulturní sféry*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1988.

Příloha – dotazník

Dotazník pro účastníky studia pro dospělé

1) Jak jste se o možnosti studia pro dospělé v rámci základní umělecké školy dozvěděl/a?

2) Z jakého důvodu jste si pro umělecké vzdělávání vybral/a právě studium pro dospělé na základní umělecké škole?

3) Cenu školného za studium pro dospělé vnímáte jako:

velmi vysokou

spíše vysokou

spíše nízkou

velmi nízkou

4) Se studiem pro dospělé jste:

velmi spokojen/a

spíše spokojen/a

spíše nespokojen/a

velmi nespokojen/a

Prosím, zdůvodněte svoji odpověď:

5) Jaký obor v rámci studia pro dospělé na základní umělecké škole navštěvujete?

hudební

hra na (doplňte):

sólový zpěv

výtvarný

taneční

literárně-dramatický

6) Kde navštěvujete základní uměleckou školu?

v Praze

ve Středočeském kraji

7) Jste:

žena

muž